№ 147 ԿԻՐԱԿԻ, 10 ՅՈՒԼԻՍԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Հայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպեկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԿԻՐԱԿԻ, 10 ՅՈՒԼԻՍԻ № 147

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Թանգոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցու միաբան ՍԱՀԱԿ ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԸ խորին վշտով յայտնում է իր դեռափթիթ դստեր

ՍԱՀԱԿԱՆՈՒՇԻ

վաղաժամ մահը։ Մարմինը այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը վաղը, երկուշաբթի, յուլիսի 11-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին հանգուցեալի բնակարանից (Թանգոյեան եկեղեցու գաւիթ) դէպի Թանգոյեան եկեղեցի։ Թաղումը Կուկիայի գերեզմանատանը։ 714. 1—1

Русское Общество Пароходства и Торговли

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ Եւ ԱՌԵՒՏՐԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի տեղեկութիւն ամենքի, որ ներկայ յուլիսի 1-ից սահմանված է շոգենաւերի նոր լրացուցիչ պոստատար-մարդատար նաւագնացութիւն ԱՆԱՏՕԼԻԱԿԱՆ ԳԾՈՎ— ՓՈԹԻԻՑ մինչև Կ. ՊՕԼԻՍ, հանդիպելով հետևեալ տեղերը. Րիզէ, Տրապիզոն, Կիրասոն, Օրդու, Սամսոն, Սինօպ և Ինէբոլի։

Մեկնումը եւ ժամանումը շաբաթը մէկ անգամ։

ՓՈԹԻԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է—յուլիսի 15-ին և 29-ին, օգոստոսի 12-ին և 26-ին, սեպտեմբերի 9-ին և 23-ին, հոկտ. 7-ին և 21-ին, նոյեմբ. 4-ին և 18-ին, դեկտեմբ. 2-ին, 16-ին և 30-ին։
ՓՈԹԻ Է ԺԱՄԱՆՈՒՄ Կ. Պօլսից—յուլիսի 22-ին, օգոստոսի 5-ին և 19-ին, սեպտեմբ. 2-ին, 16-ին և 30-ին, հոկտեմբ. 14-ին և 28-ին, նոյեմբ. 11-ին և 25-ին, դեկտեմբ. 9-ին և 23-ին։

Այդ ուղղութիւնը, որպէս կարճ ուղղութիւն Անդրկովկասեան երկաթուղիներով, միանգամայն ձեռնտու է արտասահման ապրանք ուղարկելու եւ այնտեղից ստանալու համար։

Տեղեկութիւնների համար՝ վերաբերեալ երթեւեկութեան ժամերի, շոգենաւերի անուան և բոլոր գների՝ կարելի է դիմել Թիֆլիսի գործակալին—Վելեամինովսկայա փ., № 18, տելեֆոն № 11։ Այդտեղ վաճառվում են երթեւեկութեան տոմսակներ և ընդունվում են ապրանքներ՝ փոխադրելու Ռուսաստան և արտասահման, ձեռնտու պայմաններով ապահովագրելով թէ ճանապարհին և թէ պահեստում գտնվելու ժամանակ։

Գործակալ՝ Ս. Ւ. Սուլխանեան

(Կ. Հ.) առ. 713. 2—1

Թիֆլիսի Միքայէլեան Քաղ. Արհեստագիտ. Դպրոցը

սրանով յայտարարում է, որ աշակերտների վերաքննութիւնները տեղի կունենան օգոստոսի 25-ին։ Ընդունելութեան քննութիւնները կը սկսվեն օգոստոսի 26-ից։ Խնդիրները վկայականներով հանդերձ՝ ընդունվում են դպրոցում յուլիսի 20-ից մինչև օգոստոսի 20-ը—երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, առաւ. ժամը 8-ից մինչև 11-ը։ Խնդիրների համար բլանկները տրվում են դպրոցում ձրիաբար։

առ. 712. 1—1

ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
ПАПИРОСЫ ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ
ЦѢНА 25 шт. 15 к. 10 ш. 6 к. 100 ш. 60 к.
662. 100—10

ПАПИРОСЫ ЛЕВЪ 20 шт. 5 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА

ПАПИРОСЫ ЭКСТРА 15 шт. 6 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
(Ե. Հ. Կ.) առ.

ԲԺԻՇԿ
Ռ. Ս. ԴԱՒԻԹԵԱՆՑ

Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւնների

Ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1.
ամեն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.
Հասցէն՝ Կօջուբէեվսկայա փող. № 22.
Ելիզավետինսկայա փողոցից՝ № 44 տան անկիւն։
(Ե. Հ. Կ.) առ. 243. 100—40

ԲԺԻՇԿ
Ա. ԾԽԵԱՆԸ
ՄԵԿՆԵՑ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ։
(Կ.) առ. 710. 2—1

ДЕШЕВО ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
(Ե.Հ.Կ.) առ. 283. 50—39

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ—սիմֆօնիական լարանուագախումբ եւ պարեր։
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ—սազանդարներ։
ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ—սիմֆօնիական լարանուագախումբ։
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ—սինէմատօգրաֆ, սազանդարներ։

Հիւրերը, համաձայն ընդհանուր հիմունքների, մուտքի համար վճարում են—տղամարդիկ 1 ռուբ., կանայք 50 կ., ուսանողները 25 կոպ.։

Երեկոյթների սկիզբը երեկ. ժամը 9-ին։

Երկուշաբթի և ուրբաթ օրերը Մանկական Երեկոյթներ։ Թոյլատրվում են պ. պ. անդամների և կանդիդատների երեխաները՝ երեկոյեան ժամը 6—8-ը։

(Կ.) 659. 0—4

ՋԱՂԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

Բժիշկները առաջարկում են Դ-ր Դէշանի փայլուն հետևանքներ ունեցող Եօդիրինը՝ որպէս հիանալի միջոց ջաղանալու դէմ։ Դ-ր Դէշանի Եօդիրինը կարճ ժամանակի ընթացքում ատրճանաբար նուազեցնում է ջաղութիւնը։ Նրա աջող ներգործութիւնը նկատվում է հէնց բժշկութեան սկզբից։ Եօդիրինը միանգամայն անվնաս է օրգանիզմի համար։ Ծախվում է դեղատներում և դեղատնային խանութներում արկղիկը 4 ռուբլի 25 կոպէկով։

(10) առ. (B. 19328) 245. 6—5

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրները տեղեկութիւն բերին, որ Անգլիան և Եապոնիան ժամանակից առաջ վերանորոգել են իրանց միջև եղած համաձայնութեան դաշնագիրը։

Արդարև դաշնագիրը զօրութիւն ունէր մինչև 1915 թւականը, և ուրեմն այդ պետութիւնները կարող էին սպանել դեռ չորս տարի էլ. Սակայն նրանք շտապել են վերանորոգել դաշնագիրն այժմեանից, նշանակելով նրա համար նոր ժամանակամիջոց տասը տարի՝ մինչև 1921 թւականը։

Եւ այդպիսով երկու ծովային պետութիւնների համաձայնութիւնը ոչ մրտին չի թուլանում, այլ նա սպառնալից է դառնում։

Եթէ աչքի առաջ ունենանք, որ Անգլիան, ամերիկեան համաձայնութիւններ կայացնելով Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի հետ, որոց պարտաւորութիւններ է ձեռք բերել իր շահերի համար, և ուշադրութեան առնենք այն համաձայնութիւնը, որ նա շատ շուտով պէտք է կազմէ Ամերիկայի Միացեալ-Պետութիւնների հետ, կը տեսնենք, որ Անգլիան համաձայնութիւններ ունի բոլոր խոշոր պետութիւնների հետ, բացի այն պետութիւններից, որոնք գտնվում են եռապետական դաշնակցութեան մէջ։ Ուրիշ խոսքով, նա համաձայնութիւններ չէ կայացրել Գերմանիայի և նրա դաշնակից Աւստրիայի և Իտալիայի հետ։

Աւելի քան տասնհինգ տարի է, որ Անգլիան և Գերմանիան սկսել են զգալ մրցակցութեան և փոխադարձ թշնամութեան զգացմունքներ դէպի միմեանց։ Եւ Անգլիայում մի քանի անգամ մօտալուտ են համարել Անգլիայի և Գերմանիայի միջև ընդհարում առաջ գալու հնարաւորութիւնը և հաւանականութիւնը։ Երկու պետութիւններն էլ նախատեսում են ամեն տեսակ դէպքերի կուտակում և ձեռք են առնում պաշտպանողական միջոցներ։ Գերմանիան անընդհատ զարգացնում է իր նաւատորմը և աշխատում է ծովային մեծ ուժ ձեռք բերել։ Նա ամրացրել է Հէլիգօլանդ կղզին և իր ծովափնյին խոշոր կէտերը։ Անգլիան նորանոր ծովային պատրաստութիւններ է տեսնում։

Տեղի կունենայ արդեօք պատերազմ Գերմանիայի և Անգլիայի միջև՝ այդ յայտնի չէ. բայց երկու պետութիւններն էլ ամեն ջանք են թափում ապահովելու իրանց՝ այդպիսի մի դժբաղդութեան պատահմունքից։

Գերմանիան աշխատում է իր կողմը գցել Բալկանեան թերակղզու տրամադրութիւնը, շահել Թիւրքիայի զինակցութիւնը, ձեռք բերել Ջինաստանի համակրութիւնը, որպէսզի մեծ համաշխարհային ընդհարման միջոցին կարող լինի կռուել այն միութեան դէմ, որ կը կազմվի Անգլիայի և նրա դաշնակիցների միջև։

Անգլո-եապոնական նոր դաշնագրի առիթով քաղաքական մամուլի մի մասը այն կարծիքն է յայտնում, որ նա նպաստաւոր չէ Եապոնիայի համար, որովհետև այդ դաշնագրի մի կէտը ասում է, թէ Անգլիան և Եապոնիան պարտաւոր չեն միմեանց օգնել այն դէպքում, եթէ նրանցից մէկի վրա յարձակվող մի երրորդ պետութիւն յատուկ համաձայնութիւն է կապել միւսի հետ՝ լուծելու իրանց միջև ծագած թիւրիմացութիւնները միջնորդ դատարանի միջոցով։ Օրինակ, եթէ Անգլիային աջողվի համաձայնութիւն կայացնել Ամերիկայի Միացեալ-Պետութիւնների հետ՝ կարգադրելու իրանց միջև ծագած գժտութիւնները միջնորդ դատարանով, այն ժամանակ Անգլիան այլ ևս իրան պարտաւոր չի համարի օգնելու Եապոնիային, եթէ սա պատերազմելու լինի Ամերիկայի մեծ պետութեան հետ։

Անշուշտ, Անգլիայի շահերը աւելի լաւ են պաշտպանված նոր դաշնագրով, քան Եապոնիայի, բայց Եապոնիան նոյնպէս ազատ կը զգայ իրան պատերազմելու պարտաւորութիւնից, եթէ նա նոյնանման մասնաւոր համաձայնութիւններ կայացնի Ռուսաստանի, Ջինաստանի, Գերմանիայի կամ մի ուրիշ պետութեան հետ։

Եւ յամենայն դէպս եապոնական քաղաքական մտածողութիւնը հնար կը գտնէ հաւասարաչափ կերպով պաշտպանելու իր շահերը օտար յաւակնութիւններից։

Ս. Քալանթար

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

8 յուլիսի

Աստրաբադ.—Օմչալիից վերադարձած մարդկանց պատմելով, Մահմէդ-Ալի շահը յուլիսի 8-ին իր բանակը առաջ կը տանէ Աստրաբադից 14 վերստ հեռու, յուլիսի 9-ին կը մօտենայ քաղաքի դարբասներին։ Շահը ըստ երեւոյթին սպասում է անհամբեր մազանդարանցիների գալստեան։ Ներկայումս նա զբաղված է կարգաւորելով թիւրքմէնների խմբերը, որոնք ամեն րոպէ մեծ քանակութեամբ գալիս են ամեն կողմից։ Աստրաբադցիների հոսանքը դէպի Օմչալի ուժեղանում է։

Յուլիսի 7-ին այնտեղ մեկնեց տեղիս փոխ-նահանգապետը։ Պարզվեց, որ շահի մօտն են պրինց Շուա-Սալթանէն և արտաքին գործերի նախկին մինիստր Մունթազիմ-իւլ-Միւլքը։

Թեհրան.—Կաբինէտը վերջնականապէս կազմվեց. առաջին մինիստր առանց պորտֆէլի՝ Սիփէհդար, զինուորական՝ բախտիար Սամսամ-ուս-Սալթանէ, ներքին գործերի՝ լիբերալ Վուսուկ-ուդ-Դօվլէ, լուսաւորութեան՝ Հակիմ-իւլ-Միւլք, արդարադատութեան՝ Կավկազէ-Սալթանէ, պօստ-հեռագրական ու առևտրի՝ Մուշիր-ուդ-Դօվլէ, արտաքին գործերի՝ Մուհթէշամ-ուս-Սալթանէ, ֆինանսների՝ Մուավին-ուդ-Դօվլէ։

Քաղաքը յայտարարվեց պատերազմական դրութեան մէջ։

Ուրմիա.—Սալմաստից հաղորդում են, որ շիկակ ցեղի Սըմքօ-բէկը Սալար-ուդ-Դօվլէից հրահանգ ստացաւ անկարգութիւններ ու կողոպուտներ սկսել Սալմաստի և Խօյի շրջաններում, թողնելով մի խումբ մարդկանց անկարգութիւնները շարունակելու, իսկ ինքը իր զօրաբաժնով փութայ Գարուս՝ Սալար-ուդ-Դօվլէի զօրաբանակին միանալու համար։

Ձեռք ձգած նահանգներում վերջնականապէս հաստատվելու նպատակով, թիւրքերը վճռել են կողմնակի մարդկանց միջոցով կապալով վերցնել ինչպէս այդ շրջանների գիւղերը, այնպէս և սիւննիների գիւղերը ամբողջ Ուրմիայի վիճակում։ Շէյխ Տախազի անաջող փորձից յետոյ, այդ ծրագիրն իրագործելու ձեռնարկեց թիւրքաց հիւպատոսարանի պաշտօնեաներից մէկը, որ կապալով վերցրեց սիւննիների Մխանբադ գիւղը դէպի լիճը տանող ճանապարհի վրա։ Նահանգապետը բողոքեց և կարողացաւ քանդել տալ կապալի պայմանագիրը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Տարիներ է, որ Պարսկաստանը իր վրա է սևեռել քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը։ Տարիներ է, որ Պարսկաստանի կացութիւնը առատ նիւթ է մատակարարում լրագրութեան։ Ընթերցողի համբերութիւնն իսկ սպառեց, բայց դրամայի վերջին արարուածը չը կայ ու չը կայ…

Հեռագրական գործակալութիւնը վերջին դէպքերի մասին հաղորդած կը լինի ի լուր աշխարհի. մանրամասնութիւնների մասին դեռ տեղեկութիւններ չը կան։ Հայկական բազմաթիւ գիւղեր թալանի են մատնված Ղարադաղում. լսվում է սպանութիւնների և բռնաբարութիւնների մասին։ Մակուի խանութեան մէջ գտնվող Թադէոս առաքեալի վանքի վանահօր սպանութիւնն ու դիակի այրումը բացառիկ դէպք է համարվում պարսկական տարեգրութեան մէջ։

Մեզ համար տարիներ են, որ Պարսկաստանը անիշխանութեան ծովում անղեկ ու անղեկավար նաւի վիճակին է մատնված, բայց վերջին դէպքերը աւելի ընդհանուր կերպով են մատնանշում այդ անիշխանութիւնը և լաւատեսներին անգամ յուսահատութեան գիրկը նետում։ Գուցէ լինեն դեռ ցնդամիտներ, որոնք էլի ակնդէտ սպասելիս կամ հետևելիս լինեն իրերի ընթացքին, տեսնելու համար թէ այս անգամին էլ «յեղափոխութիւնն» է յաղթանակողը թէ «բռնապետութիւնը»։ Գիտակից մարդկանց համար միայն հանելուկ մնաց զատել պարսկական «յեղափոխութիւնը» պարսկական «բռնապետութիւնից»…

Նախկին բռնապետները Մահմէդ-Ալի շահի անկումից յետոյ հրաշքների աշխարհում այլակերպութեան ենթարկվեցին, սահմանադրականներ դարձան ու անցան դարերի մաշված նաւը ղեկավարելու. դրա հետևանքը եղաւ ներկայ յուսահատ կացութիւնը։ Այսօր քաղաքական խաղամոլ ալիքների կամայականութեան յանձնելով երկրի ճակատագիրը՝ մէկ-մէկ ուր են փախչում երկրի սրտացաւ պարագլուխները։ Ի՞նչ գործ ունեն նրանք Եւրոպայում։ Պարսկական գործերին մօտիկից ծանօթի համար այսօր կարծէք տարօրինակ չէ թւում Նախկին շահին մի օր բազմած տեսնել իր գահին, եթէ միմիայն երկու հարևանների կամքը արգելք չը լինի դրան։

Բախտիարցիների պետը գտնվում է Եւրոպայում, այսպէս ասած նախկին շահի մօտ… Քիւրդերը, շահսէվանները և Ղարադաղի խաները հանգիստ չեն։ Եթէ միայն, ինչպէս ասացի, դաշնակից հարևանները արգելք չը լինեն, դժուար թէ երկրում հնարաւոր լինի ներկայումս ընդդիմադիր տարր գոյացնել՝ արգելք լինելու վերոգրեալ ծրագրի իրականացման։ Լքումը ընդհանուր է։ Հարց է. եթէ այսպէս ասած «ռէակցիան» յաղթանակէ նոյնիսկ Մահմէդ-Ալի շահը գայ և իր գահին բազմէ, կը խաղաղվի Պարսկաստանը։

Պարսկաստան վերադարձող շահը այլ ևս այն չի լինի, ինչ որ էր առաջ. նա կը լինի կամակատարը միայն դաշնակից հարևանների. այդպիսի դէպքում՝ կարելի է ապահովաբար ասել, որ կը խաղաղվի երկիրը։ Պարսկաստանը կը փոխէ իր քաղաքական շապիկը… Բայց երկրի ժողովուրդը կարող է շունչ առնել, հանգստանալ և մտաւոր վերածնութեան գործին նուիրվել։ Այս բոլորը, ի հարկէ, գրչի մի հարուածով տեղի չէ ունենալու։ Դեռ, ինչպէս երևում է, «խմորը ջուր շատ պէտք է տանէ»…

Ռուսական զօրքի և անգլիական նօտայի առիթով եղած բողոքները դաշնակից հարևանները նկատողութեան առած են։ Երկիրը կը մատնվի կատարեալ անիշխանութեան, գուցէ և սարսափելի արհաւիրքների ականատես լինելու դժբաղդութիւնն ունենանք։ «Հարևանները» հանդիսատեսի դեր պէտք է կատարեն միայն մինչև այն օր, երբ ուժասպառ ժողովուրդը կամովին իր ճակատագրի տնօրինութիւնը կը յանձնէ իրանց։ Քաղաքական աշխարհն էլ ստիպված կը լինի խոնարհվել անխուսափելի հանգամանքների առաջ, և այդպիսով պարսկական դրամայի վերջին արարուածին բաղդ կունենանք ականատես լինելու։ Ի.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

8 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչը եկաւ և դիմեց Ցարսկոյէ-Սէլօ։

Ճանապ. հաղ. մինիստրութիւնը աշնանից երկաթուղային ուղղակի հաղորդակցութիւն է հաստատում Պետերբուրգի և Թիֆլիսի միջև։

Պետերբուրգ. — Երկրագործութեան գլխաւոր վարչութիւնը վերջացրեց Վօրօնէժում Պետրոս Մեծի անուան բարձր գիւղատնտեսական ինստիտուտ բանալու օրինագծի մշակումը։

Երկրագործութեան գլխաւոր վարչութեան կազմած նախագծով բացվելու են առաջին հերթին ագրօնոմիական բաժանմունք Տոմսկի տեխնոլոգիական ինստիտուտում, գիւղատնտեսական ֆակուլտէտ Կազանի համալսարանում և գիւղատնտեսական ինստիտուտներ Սամարայում և Եկատերինբուրգում. երկրորդ հերթին՝ գիւղատնտեսական ֆակուլտէտ Նօվօրոսիյսկի համալսարանում և ագրօնոմիական բարձր դպրոց Խարկովում։

Լոնդոն.—Լորդերի պալատ։ Դահլիճը լի է։ Ներկայ են անսովոր թւով լիբերալ պէրեր։ Մօրլէյի և Լէնսդօունի ճառերից յետոյ, երրորդ ընթերցումով ընդունվեց պարլամենտական բիլլը լրացուցիչ առաջարկութիւններով հանդերձ։

Տըրնօվօ.—Ազգային ժողովն ընդունեց 161-րդ յօդուածը։ Յօդուածով 8 մինիստրների փոխարէն նշանակվում են 10։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը վերակոչվում է ներքին գործերի ու ժող. առողջաբանութեան մինիստրութիւն, առևտրի ու երկրագործութեան մինստրութիւնը վերանուանվում է առևտրի, արդիւնաբերութեան ու աշխատանքի մինիստրութիւն։ Հաստատվում են երկրագործութեան ու պետական կալուածքների և երկաթուղիների ու պօստ-հեռագրական մինիստրութիւններ։

Ապա ժողովը 326 ձայնով ընդդէմ 61-ի ընդունեց սահմանադրութեան նախագիծը ամբողջովին։

Սօֆիա.—Յուլիսի 7-ին Դանևը մինիստրներին և պատգամաւորներին ճաշ տուեց, որին եկան Թագուհի Էլէօ-

նորան և գահաժառանգը, յետոյ Ֆերդինանդ թագաւորը։ Թագուհին և գահաժառանգը մասնակցեցին ազգային պարին։

—

Բէլգրադ.—Ի նկատի ունենալով որ տեղական օպպօզիցիօն մամուլը շարունակում է քննել խնձոյքում պատահած միջադէպը, ուր տեղ կուսակցութեան լիդէր Պաշիչը Պետ. Հեռ. Գործ. Թղթակցին յայտնեց անկեղծ ցաւակցութիւն, որ խնձոյքը կազմակերպողները իրանց կողման բարձրութեան վրա չը գտնվեցին և կարող չեղան ըստ արժանոյն պատժել Ստասեակին, որ յանդգնեց շօշափել Ռուսաստանի ազգային զգացմունքները, որոնք համահաւասար կերպով թանգագին են Սերբիայի համար։ Պաշիչը խնդրեց ուշադրութիւն չը դարձնել օպպօզիցիօն մամուլի վրա, որ անգիտակցաբար ծառայութիւն է մատուցում սլաւօնականութեան թշնամիներին, և յոյս յայտնեց, թէ ռուսական մամուլը պատշաճ գիջողութեամբ կը վերաբերվի դէպի ակամայ միջադէպը և կը ջանայ պահպանել դարաւոր եղբայրական կապերը։ Վերջում Պաշիչն ասաց. «Չեմ կարող սերբերի կողմից անկեղծ երախտագիտութիւն չարտայայտել մեծ Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Հարտվիգին այն եռանդուն և տակտիկական մասնակցութեան համար, որ ցոյց տուեց ցաւալի դէպքը հարթելու մէջ»։

«Новое Время»-ի աշխատակից Վէրգունը յարձակման ենթարկվեց «Правда» օպպօզիցիօն լրագրի աշխատակից Նօվացեվիչի կողմից։ Վէրգունը վիրաւորված է գլխից։ Յարձակումը ընդհանուրի զայրոյթը յարուցեց։

—

Լօխարա.—Բարեկամ ցեղերի օգնութեամբ թիւրքերին աջողվեց յետ նահանջեցնել արաբներին և վերստին գրաւել քաղաքային ջրամբարը։

—

Վիէննա.—Լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, Պօդգօրիցայում չուոր ալբանների մէջ տարածված է տիֆ հիւանդութիւնը։

Բօգումինի մօտերը տեղի ունեցաւ արիւնահեղ ընդհարում գերմանացիների և չեխերի միջև, որոնց գերմանացիներն արգելք էին լինում տօնել ազգային տօնը։ 9 չեխեր կալանաւորված են, մի քանի մարդ վիրաւորված է։

Պատգամաւորների պալատ։ Օրակարգի քննութեան ժամանակ տեղի ունեցան բուռն միջադէպեր սօց.-դեմօկրատների և գերմանական նացիօնալիստների միջև։ Նիստը փակելուց յետոյ, հասարակութիւնը ցոյց սարքեց ընդդէմ (?)։

Արտաքին գործերի մինիստր Էրենտալը մեկնում է արձակուրդով յուլիսի 9-ին։

—

Պարիզ.—Հաւաս Գործակալութիւնը լիազօրված է արտաքին գործերի մինիստրութիւնից յայտնելու, որ պարիզեան մի քանի թերթերում երևացած վերջին օրերի տեղեկութիւնները դիպլօմատիական զրոյցների մասին ֆրանս-գերմանական բանակցութիւնների առիթով անհիմն են բոլորովին։

Կարդիֆ.—Չինական լուացարանների վրա յարձակումները շարունակվում են։ Երկիւղ են կրում նոր անկարգութիւններից։ Կարգադրված է քաղաք ուղարկել 500 մարդուց բաղկացած նոր զօրաբաժին։

—

Կարդիֆ.—Երէկ երեկոյեան 50,000 բանուորներ միտինգ կայացրին, յարձակվեցին չինական լուացարանների վրա, ջարդեցին պատուհանները, քարուքանդ արին գրասենեակները։

—

Պօրտօ-օ-Պրէնս.—Ամերիկական, գերմանական և իտալական միսսիաները իրանց կառավարութիւններից յամառօրէն պատերազմական նաւեր խնդրեցին։ Միացեալ-Պետութիւնները Հաիտիի ջրերը կուղարկեն բաւականաչափ ծովային ույժեր։

ԽՕԼԵՐԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

8 յուլիսի

Բուէնօս-Այրէս.—Իտալացի և ռուս գաղթականները կենթարկվեն 5-օրեայ կարանտինի՝ խօլերայի առիթով։

Պետերբուրգ.—Նիկօլաեւ քաղաքը և Նիկօլաեւի գաւառը Սամարայի նահանգում ճանաչվում են խօլերայից անպաստ։

Տրիէստ.—Երևան հանվեց խօլերայի 6-րդ դէպքը։

Բագու.—Վերջին երկու շաբաթների ընթացքում խօլերայով հիւանդացան 4 մարդ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

«Քաղաքական հորիզոնը պատված է մռայլ ամպերով»—այս շաբլօն արտայայտութեամբ են համեմատում, սովորաբար, յօդուածագրերը ճիշդ այն վիճակում գտնված ժամանակ, ինչ վիճակում կը գտնվի ներկայ վայրկեանին ամեն ոք, ով կը ցանկանայ թէկուզ հայեացք սահեցնել շուրջը կատարվող քաղաքական չարագուշակ անցքերի վրա....։

Ուշիմ ընթերցողն արդէն գիտէ, թէ եւրօպական պետութիւնները որպիսի հայրախնամ զօրով են տածում դէպի մանր պետութիւնները, ճնշվող ու հարստահարվող ժողովուրդները... Ահա այդպիսի հայրախնամ զօրովի և անհուն մարդասիրութեան զգացմունքի արդիւնք է, որ ամիսներ շարունակ ֆրանսիական մեծ պետութիւնը—«հաւասարութիւն, ազատութիւն և եղբայրութիւն» քարոզող մեծ հասարակապետութիւնը—Մարօկկօյում կարգ պահպանելու, եւրօպական քաղաքակրթութիւնը «վայրենի մաւրերի» երկրի խորքերում տարածելու համար իրար է հանել զօրքեր և թնդանօթներ, սուիններ և մահաբեր գնդակներ... Եւ դեռ էլի որքան է հանելու, հազարաւոր առողջ երիտասարդների, բանուկ ձեռքերի, ընտանիքի միակ յոյս և ապաւէն բանուորների՝ Աֆրիկայի խորշակահար անապատները ուղարկելով...

Ահա և մրցակիցը՝ «Մեծն Բիսմարկի» փոքրիկ յաջորդ կանցլէրի ղեկավարութեամբ գործող Գերմանիան է, որ անքուն աչքերով հսկում է կատարվող երևոյթների վրա ու, դեռ ոչ մի հնար չունենալով Ցեպպելինի «հրեղէն նաւերի» տորմիղով օդը ճեղքելով՝ Աֆրիկա թռչելու և «հուր ու կարկուտ» թափելու իր դարաւոր թշնամու վրա, Ագադիր քաղաքն է գրաւում, սովորական «մահկանացու» շոգենաւով... Էլ չենք ասում «Նենգ Ալբիօնի» մշտապատրաստ ահարկու նաւատորմիղը, երիտասարդ Ալֆօնս արքայի ազատամիտ կառավարութեան մտմտուքները, պղտոր ջրում ձուկ որսալու անյագուրդ մտահոգութեամբ։ Եւ ուրիշ կերպ էլ չեն կարող։ Չէ՞ որ միլիօններ են հարկաւոր յղփացած դրամատէրերի գանձարանները լցնելու. չէ՞ որ միլիօններ են հարկաւոր «արտակարգ ծախքերի», երկրի կարգը պահպանելու, միլիարդատէրերի միլիարդները կրկնապատկելու, նրանց ընտանիքների քնքոյշ անդամներին ջերմուկներն ուղարկելու... և հազար տեսակ անթիւ և անծայր «ևլու»-ների համար... Ո՞ւմ հոգն։ Ո՞վ է մտածում այս տեսակ ծառի-պտուի բաների մասին։ Չէ՞ որ «դիպլօմատիան զգացմունք չէ ճանաչում»—ասել է հանճարեղ դիպլօմատը։

Բայց թողնենք Ֆրանսիային, Գերմանիային, Անգլիային և նոյն իսկ Սպանիային իրար բռունցք ցոյց տալու, չարաբաստիկ Մարօկկօյի «անվթար շահերը» պաշտպանելու համար, մինչև որ մէկն ու մէկի քիթն ու պռունգը ջարդուփշուր կը լինի։ Թողնենք նոյն իսկ ռազմաւէր ալբանացոց, որոնք ամիսներ շարունակ հերոսական կռիւ են մղում իրանց անհաւասար թշնամու դէմ՝ ազատութիւն, անկախութիւն ձեռք բերելու և ազատվելու «Թիւրքական տաժանակիր լծի տակից»...։ Ուրախալի, մխիթարական և խրախուսելի գործ, «արիացիալ» ընդվզում, անեղ ըմբոստացում ընդդէմ բռնութեան... Բայց, բայց... Ինչքան «բայց»-եր կարելի է մէջ բերել, յիշելով Մեծ Մարդասպանի արեան ճապաղիները ասդին՝ ծովի հարաւային կողմը, անդին՝ խեղախ ալբանացոց հարևան ժողովրդի մէջ,—ու նոյն հերոսական, ընդվզեալ ժողովրդի լուռ, անբարբառ հանդիսատես լինելը... Ո՞ւր էր անկախութիւն ձեռք բերելու անհուն տենչանքն այն ժամանակ... Թէ՞ սադրանքի հողմերը փչում են քաղաքականութեան մէջ պատմական երկդիմի դեր խաղացող Բալկանեան թերակղզու հիւսիսային կողմը գտնվող մեծ պետութիւնից, կաթօլիկութեան համատարած այդ մոլեռանդ վայրից...

Ահա փոքրիկ Բօլգարիան, մեծութեան հովերով բռնված Ֆերդինանդի «բաղդաւոր» հայրենիքը... Պատմական մեծ և նշանակալից ժամանակներումն ենք ապրում։ «Ազգային մեծ ժողովի» նիստերն են տեղի ունենում նորադարձ թագաւորութեան Տըրնօվօ սրբազան քաղաքում...։ Հեշտ բան չէ... Այդ ժողովում պէտք է վճռվի Բօլգարիայի բաղդը՝ թագաւորութիւն ունենալու կամ չունենալու հարցը...։ Հէնց գիտէինք, թէ աչքակապուկ են խաղում փոքրիկ երեխաները պարապ ժամանակ։ Դու մի ասի՝ պակաս գործ չեն կատարում այլոց հրամաններով խմբված ազգային մեծ ու փոքր ժողովները։

Մազալու մետամօրֆօզի ենթարկվեց թէ խեղճ Բօլգարիան և թէ նորին մեծութիւն Ֆերդինանդ թագաւորի...«ես»-ը։ Դեռ 1903 թ. էր, որ Կ. Պօլիս գնաց նորին բարձրութիւնը—այն ժամանակ դեռ ևս իշխան—և Աբդիւլ-Համիդի աջը համբուրելով ու նրանից էլ փոխադարձաբար ճակատին համբոյր ստանալով՝ թագաւորական բարձրութիւն տիտղոսին արժանացաւ առանց թագաւորական կոչումն ունենալու սակայն։ Սկիզբն էր երևանց։ Տիտղոս կար՝ առանց թագի։ Դա էլ չուշացաւ յայտնվելու։ Պղտոր ջուր էր հարկաւոր։ Եւ երբ սրանից երեք չորս տարի առաջ կատարվեց Թիւրքիայում պատմական մեծ յեղաշրջումն, նորին բարձրութիւնը, լաւ չեմ յիշում՝ Մալինօվի թէ Պետրօվի մինիստրութեան օրով, գիշերը, երբև գթառատ հայր ժողովրդի, վերջինիցս միանգամայն ծածուկ, նոյն ինքն Տըրնօվօ քաղաքում դրեց իր գլխին արքայական թագ և արքայ, թագաւոր հռչակեց իրան... Ոչ մի ձայն, ոչ մի ծպտուն ըմբոստութեան իր ժողովրդի կողմից։ Ո՞վ էր գժվել ընդդէմ խօթանի աքացելու։

Եւ ահա այժմ, երեք չորս տարի անցնելուց յետոյ, Բօլգարիայի երջանիկ ժողովուրդը տալիս է վեհանձնաբար իր միապետին այն, ինչ որ նա ունէր առանց ուրիշի «մուննաթի» և «ջաֆա» քաշելուն...

Սիմ. Հովսեփեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

I

«Գնա մեռիր՝ արի սիրեմ»։
Ժողովրդ. առած.

Միշտ այդպէս ենք մենք։

Մինչև բանը ծայրայեղութեան չը հասնէ, երբէք չենք մտածի մեր պարտքը կատարելու։

Նայում ենք մեր չորս կողմը և ինչ ենք տեսնում.

Քաղցած ուսուցիչ.
Հիւանդ գրող.
Մերկ դերասան.
Դռնէ-դուռ ընկած հասարակական գործիչ...

Եւ բոլորն էլ մուրացկանութեամբ հաց վաստակող, կիսաքաղց ապրող, հիւանդ ու հիւծված...

Եւ կարծես այդպէս էլ պէտք է լինի։

Մարդիկ, որոնք շատ անգամ իրանց ամբողջ կեանքը մեզ են նուիրում, որոնք անձնական ապահովութիւնն ու շահը մի կողմը թողած՝ հասարակական գործունէութեան են նուիրում իրանց՝ ամենքից մոռացված, քարշ են տալիս իրանց խղճուկ գոյութիւնը, զուրկ նիւթական ապահովութիւնից, զուրկ նոյնիսկ կենսական անհրաժեշտ պիտոյքներից, բայց բաւական է, որ նա մեռնէ, և ահա սկսվում է գղրդոցը։ Լրագիրները լցվում են համակրական յօդուածներով, հարիւրաւոր քաղաքներից ներկայացուցիչներ են ուղարկում նրա թաղման հանդէսին մասնակցելու, դիակառքերը պսակների ծանրութիւնից շարժվել չեն կարողանում, ցաւակցական հեռագիրներին ու նամակներին թիւ ու համար չէ լինում...

Այդպէս ենք մենք միշտ։

Ճիշդ էր ասել Գր. Արծրունին, որ մենք միայն փառաւոր թաղել գիտենք մեր գործիչներին։

Եւ մեր հասարակութիւնը հարիւրաւոր անգամներ է ապացուցել անհման հրապարակախօսի այդ խօսքերը։

«Գնա մեռիր՝ արի սիրեմ»։

Ահա հայ ժողովրդի դեւիզը, որից նա մի քայլ անգամ չէ շեղվել և երևի երբէք էլ չի շեղվի։

Հարիւրաւոր օրինակներից ահա մէկն էլ։

Ընթերցող հասարակութիւնը և մանաւանդ մեր թատրօնով հետաքրքրվողները երևի յիշում են դերասան Ն. Յովհաննիսեանին։

Նա, եթէ չեմ սխալվում, առաջինն էր մեր դերասաններից, որ լուրջ բեմական կրթութիւն էր ստացել և աւարտել դրամատիքական կուրսերը ոսկէ շքանշանով։ Աւարտելով կուրսերը՝ նա իրան նուիրում է հայ բեմին, չը նայած որ շատերն են խորհուրդ տալիս մնալ ռուսաց բեմը, որտեղ այժմ նա մեծ անուն և ապահով դրութիւն կունենար։ Բայց նա այդպէս չէ անում, նա ուզում է գործել իր ազգի համար, մայրենի բեմի վրա։

15 տարի առաջ նա առաջին անգամ բեմ է դուրս գալիս և առաջին իսկ դեբիւտով իր վրա է գրաւում թէ մամուլի և թէ հասարակութեան ուշադրութիւնը։ Լ. Մանուէլեանը իր ռեցենզիայում այդ դեբիւտի մասին «Քինի» դերում ասում է, որ նա մի աստղ է, որ ծագում է հայ բեմի հորիզոնում։

Այդ օրվանից անցնում են տարիներ, Յովհաննիսեանը ամենայն եռանդով գործում է բեմական ասպարիզում, գլխաւորապէս գաւառներում, և մեծ անուն վաստակում իբրև շնորհալի դերասան, բայց հայկական սև նախանձի պատճառով՝ նա ոչ մի անգամ չէ հրաւիրվում ոչ Թիֆլիսի Դրամատիկական Ընկ. և ոչ էլ Բագուի Կուլտուրական Միութեան խմբերի մէջ և նա ստիպված է լինում շարունակ քարշ գալ գաւառներում։

Շարունակ լարված դրութիւնը և նիւթական անապահով վիճակը իրանց գործն են կատարում և երկու տարի առաջ նա հոգեկան հիւանդութիւն է ստանում, բայց ձեռք առնված միջոցների շնորհիւ շուտով կազդուրվում է։

Անցեալ սեզօնին նա Բագու էր։

Դարձեալ խմբերից դուրս մնացած, նա իր կնոջ հետ՝ շուրջն էր հաւաքել երիտասարդ սիրողների մի խումբ և պարբերաբար ներկայացումներ էր տալիս։

Ո՞վ բագուեցիներից չէ յիշում նրա Կօրրադօն, Քինը, Տարտիւֆը, Օթէլլօն, Ֆրանցն ու Բօդարօվը։ Գեղարուեստաւէր, իսկական գեղարուեստը բուֆֆօնադայից զանազանել իմացող հասարակութիւնը միշտ էլ համակրանքով էր վերաբերվում նրա ներկայացումներին։

Վերջին ժամանակներս նա շատ էր նեղվում նիւթականի կողմից և կնոջ ու ծանօթների խորհրդով վերջնականապէս վճռել էր առաջիկայ սեզօնին ռուսաց խմբի մէջ մտնել և իր համար նիւթական եթէ ոչ ապահով, գոնէ բարեկեցիկ մի վիճակ ստեղծել։

Բայց նրան վիճակված չէր այդ բանը. իր վերջին ներկայացումից մի քանի օր առաջ նրա հիւանդութիւնը կրկին նորոգվում է, և կինը ստիպված է լինում տանել Թիֆլիս բժշկելու համար։

Եւ ահա նորերս կարդում ենք լրագիրներում, որ Թիֆլիսի Հայ Դրամատիկ Ընկերութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել քաղաքային վարչութեան առաջ, որպէսզի ձրիապէս տեղաւորեն Յովհաննիսեանցին հոգեկան հիւանդների բուժարանում...

Առողջ ժամանակը նա միանգամայն բարձի-թողի էր արել տաղանդաւոր դերասանին, իսկ այսօր՝ երբ նա հիւանդ է, հիւծված, երբ գուցէ այլևս յոյս չը կայ նրան առողջացնելու, ուզում է օգնել նրան և այն էլ ուրիշների միջոցով։

Մի՞թէ 15 տարի հայ հասարակութեան համար գործող անձնազոհ անհատը այդպիսի մի վերաբերմունքի է արժանի...

Միշտ այդպէս ենք մենք.

«Գնա մեռիր՝ արի սիրեմ»...

Ահա մեր դեւիզը։

Վ. Թումանեան

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Նստած իրար հետ խօսում էինք։

Նրա դէմքը յոգնած էր, մաշված. կնճիռները շառաւիղաձիգ խոր ակօսներ էին փոբել աչքերի շուրջ, կզակի վրա, մանաւանդ՝ ճակատին։

Հեշտ բան է ասել. քսանչորս տարի էր, ինչ նա գրում էր։

Աւելի վատ. նա պրօֆէսիօնալ հայ գրող էր, որը կատարեալ անգիտակցաբար, իրանից բոլորովին անկախ պատճառներով հայոց ազգին տուել էր վեց հոգի օրինական զաւակներ։

— Անշուշտ բանաստեղծական ոգևորութիւն էր դա, երբ ամեն մէկը դրանցից յօրինվում էր նոյնպիսի հեշտութեամբ, որպէս և մի պատկեր, պատմուածք կամ ամառային էտիւդ...—նկատում էին բարեկամները նրան։

Եւ նստած դրա հետ դէմ առ դէմ խօսում էինք։

— Խեղդվում եմ,—ասում էր նա ինձ.—ձանձրացել, յոգնել եմ. Աստուած վկայ, անչափ ուզում եմ մեռնել։

Ես, ի հարկէ, հակաճառում էի, աշխատում էի ոգևորել։

— Թող այդ ձանձրոյթը. դու դեռ ես, մեզ պէտք ես, մի տարի ևս համբերիր և մենք, երդվում եմ, կը տօնենք քո յօբելեանը։

Նա վրդովվում էր։

— Օ, ոչ. ի սէր Աստուծոյ, ոչ. և ոչ մի յօբելեան և ոչ մի շշուկ այդ մասին. ես բոլորից ծածկում եմ այդ օրը, տարին մի քանիսին ասում եմ, որ միայն քսանմէկ տարի է անցել, միւսներին՝ թէ քսանեօթ, մի խօսքով այնպէս եմ անում, որ հեռացնեմ ինձանից տանջանքի և ծաղրի հրապարակական տօնը։ Ես... ես միայն մեռնել եմ ուզում...

— Նու, ուրեմն հանդիսաւոր թաղումդ կը կատարենք—հեգնեցի ես։

— Օ՜, ոչ. ես այդ ծաղրն էլ գիտեմ, դրան էլ եմ ճանաչում և դրանից սարսափում եմ նոյնքան, որքան և յօբելեանից. գիտես, Աստուած վկայ, երբ համեմատում ես, տեսնում ես, որ հայ գրողի թաղումն ու յօբելեանը միևնոյն բաներն են, միևնոյն ծաղրն ու հեգնանքը. մէկը կենդանի ժամանակ, միւսը մահից յետոյ, և ես վճռել եմ...

— Ի՞նչ է, չը մեռնել և չը թաղվել—ընդհատեցի ես։

— Ոչ, ընդհակառակը, որչափ կարելի է շուտ մեռնել, բայց... բայց մեռնել հայրենիքից դուրս, մի տեղ, ուր ոչ մի հայ չը լինի, ուր ոչ մի հայ չիմանայ, որ մեռնողը հայ գրող է. մեռնել, օրինակ, Մադագասկարում, Սանդվիչեան կղզիներում, Ակմօլինեան երկրում, Սամարայի նահանգի մի Գօլօդօվկա գիւղում և թաղվել մի փոսի մէջ օտարների ձեռքով, նոյն իսկ կիրգիզների, պապուասների, հօթենթօտների և այլն։

— Ախար ինչու. ինչն է մահվան խնդրում քեզ այդքան զզուելի դարձրել։

— Ինչը՞. բոլորը, բոլորը—այդ կարգադրիչ յանձնաժողովները, մեռելին թաղելու համար զանազան սուսեր տակ ժողովվող դրամները, իրանց անձը ցուցադրելու համար ցաւակցական հեռագիրները լրագիրներում, յուղարկաւորութեան նոյն ցուցամոլ գնացքը, իրանց անուն ազգանունը տպված տեսնելու համար տրված յիշողութիւններն ու տպաւորութիւնները և վերջապէս իմ հոգեհացի առիթով եղած ճաշկերոյթը ընկերներիս շրջանում. Աստուած վկայ, այդ բոլորը անգիր գիտեմ, և ահա երբեմն երբ գիշերը աչքս փակում եմ և երևակայում, որ ես մեռած եմ, իմ աչքիս առաջ պատկերանում է այդօրինակ իմ թաղումը և դիակիս շուրջ կատարվող բոլոր մանրամասնութիւնները. օրինակ՝ ես գիտեմ նոյնիսկ, թէ ովքեր են ընտրվելու ներկայացուցիչներ այս կամ այն քաղաքից, ինչպէս են ներկայ լինելու իմ հոգեհանգստեաններին, գիտեմ թէ ինչ հագուստով են գալու, երբ են նրանք տխուր դէմք ընդունելու, ում հետ են գնալու և զրուցելու իմ թաղման ժամանակ, ես գիտեմ հեռագիրների բովանդակութիւնը ամենայն մանրամասնութեամբ, գիտեմ նոյնիսկ...

— Բայց ինչպէս, ծրտեղից,—հարցրի ես։

— Ա՜խ, Տէր Աստուած, եօթ յօբելեան եմ տեսել ես, ութ թաղում և ինչպէս ես չիմանամ. ինչ է, ես երեխայ եմ թէ մի նորեկ, որ ուզում է ռեկլամի նիւթ դառնալ։

— Շատ լաւ. բայց ինչն է արդիւնք է քո այդ յոռետեսութիւնը, այդ ապատիան,—հարցրի ես։

Նա վրդովվեց։

— Ինչի՛, ինչի. խոստովանիր, որ կեանքը հետաքրքրական է մինչև այնքան, երբ նրա մէջ կայ մի որևէ գաղտնիք քեզ համար, երբ կան բաներ, որ դու չը գիտես. ահա այդ անծանօթը, այդ անորոշն է գրաւիչ, նոր, հետաքրքրական. բայց ինձ համար. ինչ է մնում ինձ համար նոր, երբ իմ թաղման և յուղարկաւորութեան ամենափոքր մանրամասնութիւններն անգամ ես գիտեմ...

— Գուցէ դու համաձայնվես յօբելեանդ ու թաղումդ կատարել ոչ թէ Թիֆլիսում, այլ Երևանում, Շուշում, Գանձակում, Նուխ, նոյն իսկ գիւղում։

Գրողը այնպիսի թթու դէմք շինեց, որ ինձ թւաց, թէ նա առաջարկ է ստանում հայ թերթերից մէկում գրելու։

— Օ, ոչ. աւելի վատ. վատ հէնց նրանով, որ գաւառը ամեն բանով ուզում է նմանվել Թիֆլիսին, լինելով սրանից աւելի ծիծաղելի, աւելի մանր։

Ես, ի հարկէ, այլ ևս չը պնդեցի իմ առաջարկի վրա և մեր խօսակցութիւնը վերջացաւ նրանով, որ որոշեցինք, որ նա մեռնի որչափ կարելի է շուտ և թաղվի առանց որևէ հայի մասնակցութեան Հաւայի կղզում։

Այդ միտքը նրան այնքան ուրախացրեց, որ նա, երբ բակիցս դուրս էր գալիս՝ մրմռտալով և անհոգ կերպով «Ахъ зачѣмъ эта ночь»-ն էր շվշվացնում։

— Մի՞թէ իրօք այդքան լաւ բան է հայ գրողի համար հայերի մէջ չը մեռնելը,—անցաւ մտքովս, երբ բարեկամ գրողը արդէն հեռացել էր ինձանից...

Սալ-Ման

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆԸ

(Սերգէյ Դարինից)

I

Ես սիրում եմ երբեմն գերեզմանատուն գնալ։

Ինձ միշտ թւում է, որ միայն այնտեղ՝ մարդկային այդ վերջին ապաստարանում կարելի է հոգով հանգստանալ քաղաքային աղմուկից ու ամենօրեայ սաւից։

Ինձ թւում է, որ միայն այնտեղ հայեացք առ հայեացք կարելի է մնալ իսկական ճշմարտութեան հետ, որովհետև մեռեալները չեն ստում և կարիք էլ չունեն ստելու։

Լուսով գնալով, ես սիրում եմ հանդարտ թափառել շիրիմների մէջ, կանգ առնել յուշարձանների առաջ, կարդալ նրանց վրա փորագրված յիշատակութիւնները և իմ երևակայութեան մէջ նկարել նրանց, որոնք այժմ պառկած են սառը գրանիտի տակ։

Շատ յուզիչ, մաքուր և սրտին շատ բան ասող արձանագրութիւններ կարդացի ես մարմարի վրա։ Եւ քարի խորքը գնացած ոսկեզօծ տառերը միայն մէկ անգամ չեն պատմել ինձ անժամանակ կորցրած կամ գիտակցական, օգտաւէտ կեանքի մեծ ճանապարհի մասին։

Ահա, օրինակ, խաչով յաւերժացած գրանիտեայ մի կոթող։ Չունի ոչ նկարաւոր ցանկապատ և ոչ իրանց բոյրը հանդուցեալին տուող ծաղիկներ։

Արձանագրութիւնից կարելի է գիտենալ, որ այստեղ պառկած է իր կեանքն ու հարստութիւնը աղքատներին և անբաղդներին ծառայեցրած բարերարի աճիւնը։ Եւ իսկոյն իմ երևակայութեան մէջ առաջացաւ անապատականի պատկերը, սամարացու տխուր աչքերով և բարեսրտութեան հանդարտ ժպիտով։

II

Իսկ երբ սկսում է մթնել և երեկոյեան քամին աղմուկով մտնում է գերեզմանատան ծառերի մէջ, ես նստում եմ մօտակայ նստարանի վրա և լսում եմ քամու պոկած տերևների խշշոցը։

Ու ինձ թւում է, որ գլորվում են մարդկային ուշացած արցունքները, թառանչելով նրանց համար, որոնք էութեան միւս կողմումն են գտնվում։

Այդպէս էր և այս գիշեր։ Ես նստած էի նստարանի վրա ու նայում էի ումն-որ թարմ շիրիմը ծածկած սպիտակին տուող գրանիտին։

Նախապայծի խաւարը խանգարում էր ինձ կարդալ նրա վրա փորագրած բառերը, ոսկեզօծ տառերը քարի խորքն էին անցել։ Իսկ երբ լուսնի դողդոջ լոյսը սփռվեց շիրիմների վրա, այդ տառերը առկայծեցին որպէս փոքրիկ կրակներ ու նորից հանգան, ձուլվելով խաւարի հետ։

Բայց յուշարձանը չը տեսած՝ ես հասկա-

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հոգաբարձական ընտրութիւն

Շուշի, 6 յուլիսի

Ինչպէս լսեցինք, հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեամբ շուտով պատգամաւորների ժողով տեղի կունենայ թեմ. դպրոցի համար հոգաբարձուներ ընտրելու։

Բայց որպէսզի ընտրութիւն ասվածը լոկ խօսքով չը լինի, այլ կատարվի և գործով, պարտք ենք համարում վաղօրօք մեր պատգամաւորներին մի քանի խօսք ասելու։

Երբ ընտրութիւն ենք ասում, ճանաչողութեան և կամքի մի գործ ենք հասկանում։

Երբ ընտրութիւնը կատարվում է այդ երկու գործօններով, այսինքն ճանաչողութեան և կամքի ձեռքով, նա լինում է գիտակցութեան մի գործ, և ոչ թէ բաղդի որևէ բերմունք, կամ ինչևէ կողմնակի թելադրութեան արդիւնք։ Պատգամաւորներ, այդ գործը սովորական գործ չէ, ուստի նրան էլ սովորական կերպով վերաբերվելու չէ. դպրոցական գործը առաջնակարգ անհրաժեշտութիւն պիտի կազմի մեր կեանքի մէջ։ Եթէ այսօր մեզանից ամէն մէկը գրեթէ ամէն օր ականատես վկայ է ամէն տեսակ տխուր, աւերող պարագաների, անտարակոյս դրա գլխաւորագոյն պատճառն այն է, որ խղճով ու խելքով, հետաքրքրութեամբ ու սրտացաւութեամբ չենք մերձեցել հոգաբարձական ընտրութեանը։

Արդարացրէք, պատգամաւորներ, հասարակութեան ձեր վրա ունեցած յոյսը. անհրաժեշտ է համերաշխութիւնն ու լուրջ դատողութիւնը գերադասել ամէն բանից, երբ հարկաւոր են բանիմաց հոգաբարձուներ, արժանաւոր և պարտաճանաչ մարդիկ, որոնք կարողանան ուսումնարանի դրութիւնը ամէն կերպ բարւոքել և նպաստել կրթական գործի առաջադիմութեան։ Պատգամաւորներ, ձեր պաշտօնը ընտրողների կամքը ներկայացնելն է, նրանց ակնկալութիւններն արդարացնելն է։ Հեռու կացէք այն փարիսեցիների խմբից, որոնց համար աշխարհիս երեսին ոչինչ բան չը կայ սուրբ, նուիրական և որոնց դատապարտութիւնը արդէն կատարվում է մեր առաջ... Գործ պէտք է տեսնել և ոչ թէ խոստումների վրա հիմնված կուսակցութիւններ կազմել։

Պօղ. Զաքարեան

Նահանգապետի հրահանգը բարձի-թողի արված

Մերվ, 25 յունիսի

Մայիսի 1-ից սկսած մինչև սեպտեմբերի վերջը, պատշաճաւոր իշխանութեան կարգադրութեամբ, տեղիս խանութները պէտք է կողպվէին կէս օրվայ ժամը 12-ից սկսած մինչև երեկոյեան ժամը 5-ը, որովհետև, ինչպէս յայտնի կը լինի ձեզ, Անդրկասպեան երկրի տաքերը, մանաւանդ Մերվի շոգը և իր սովորական ջերմախտը, ուղղակի անտանելի են և ամառը մարդուս հանգիստ չեն տալիս։

Չը նայած վերոյիշեալ կարգադրութեան, որ բղխում էր մեր շրջանի նահանգապետից, որ նստում է Ասխաբադում, այնուամենայնիւ տեղիս վաճառականները շարունակեցին իրանցը։ Ի հետևանս այդ անտարբերութեան, տեղիս գործակատարներից մէկը մի խնդիրք ներկայացրեց գաւառապետին գործակատարների ստորագրութեամբ, բայց այդ խնդիրքն էլ մնաց անուշադիր։

Գործակատարների կողմից ներկայացված խնդրի մասին տեղեկանալով տեղիս վաճառական դասակարգը՝ անմիջապէս դիմեց գաւառապետին, բացատրելով որ ինքը վաճառական դասակարգը Մերվում հաստատվել է ոչ թէ հանգստանալու, այլ աշխատելու նպատակով, հետևաբար իր շահերի տեսակէտից ձեռնտու չէ արված կարգադրութիւնը, մանաւանդ որ ինքը վաճառականութիւնը գործակատար դասակարգին վճարում է ոչ թէ նրա համար, որ վերջինս խօզեայինի հաշւին հանգստանայ, այլ աշխատի։ Վաճառական դասակարգի այդ բացատրութիւնը, ըստ երևոյթին, արված նպատակայարմար կարգադրութիւնը բարձի-թողի անել տուեց։

Կղզի

Հողային վէճը հարթված

Սևաքար գիւղ (Ղափանի շրջ.), 28 յունիսի

Այս տարւայ սկզբում սևաքարցիք մի խնդիր էին ուղարկել Կովկասի Փոխարքային՝ իրանց շրջակայ հողերի խլման մասին։ Ի հետևանս այդ խնդրագրի կարգադրվել է Զանգեզուրի III մասի հաշտարար միջնորդին անձամբ քննութիւն անել։ Վերջինս այդ գործի համար ամսիս 25-ին եկել էր Սևաքար, անձամբ հրաւիրել շրջակայ 9 հայ և թուրք գիւղօրայքից երեքական վկաներ և քննել միմիայն «Դաշնաւ» անուանեալ հողը։ Մի ինժաւարցուց բացի՝ վկաները հաստատել են, որ «Դաշնաւ» կոչվող հողը իրանք տեսել են մինչև Միր-Ջաֆար բէգի Երևան գալը սևաքարեցոց ձեռքին որպէս պետական հող։ Բայց Միր-Ջաֆարը, չը նայած որ հաշտարար միջնորդը՝ նախ քան իր գալը՝ երեք ծանուցագիր էր ուղարկել և հրաւիրել Սևաքար, պնդեց, որ երբ հաշտարար միջնորդի գալու մասին ինքը ոչ մի տեղեկութիւն չունէր, միայն իր եզը փնտռելու պատճառով եկել է Սևաքար ու գտել նրան այստեղ։ Ապա նա ասաց, որ վկաները ստում են, և որ ինքը Միր-Ջաֆարը պայման ունէր կապած սևաքարեցոց հետ 60-ական թւականից։ Ի հերքումն այդ առարկութեան սևաքարցի Բաղդասար Խաչատրեանը մի հին դօկումենտ ներկայացրեց հաշտարար միջնորդին, և երևաց, որ 60-ական թւականին, երբ Միր-Ջաֆարի հայրը պահանջեց պայման կապել, սևաքարցիները դիմեցին գաւառապետին, որը այն ժամանակ նստում էր Օրդուբաթ (այն ժամանակ Ղափանը Երևանի նահանգի վրա էր), և վերջինս որոշեց թողնել «Դաշնաւը» սևաքարցոց օգտին։

Երկու օրվայ քննութիւնից յետոյ, որոշվել է վերոյիշեալ հողը թողնել սևաքարցոց օգտին։

Ս. Համբարձումեան

Համեստ նուիրաբերութիւններ

Անդիժան, 27 յունիսի

Մեր ծխակ. դպրոցը, որը արդէն մի տարի է բացված, նիւթական սուղ դրութեան մէջ է գտնվում և գլխաւորապէս պահպանվում է սիրողների տուած ներկայացումներով, որ ի դէպ է ասել՝ բաւական բազմամարդ է լինում և մուտքի կողմից աջող (անցեալները մի ներկայացումից զուտ արդիւնք մնաց աւելի քան 400 ր.)։ Արտասահմանում վախճանված Սողոմոն Սուլէյմանեանի ամուսինը և եղբայրները ի յիշատակ հանգուցեալի—նկատի ունենալով դպրոցի սուղ միջոցները—նուիրեցին յօգուտ դպրոցի 300 ր.։

Նոյնպէս հանգուցեալ Միքայէլ Զաքարեանի ծնողները և քոյրը՝ ի յիշատակ իրանց սիրեցեալ միակ որդու և եղբօր՝ Մոսկվայից յատուկ բերել են տուել երկու աշտանակներ, 80 ր. արժողութեամբ, և նուիրել են տեղիս աղօթատանը։

Ցանկալի էր, որ գաղութիս հայերը հետևէին վերոյիշեալների բարի օրինակին և իրանց ոյժերի չափ նիւթապէս նպաստէին թէ դպրոցին և թէ աղօթատանը։

Գոհակ

Դպրոցի շինութեան հարցը

Գիւլագարակ (Լօռի), 2 յուլիսի

Ահա մի գիւղ, որը մօտաւորապէս 200 տուն ժողովրդով, տնտեսապէս, հողի-արօտատեղի սակաւութեան պատճառով, տարէցտարի աղքատանում է. սակայն կրթական գործում ճիգ է թափում յետ չը մնալու։

Երեք տարի առաջ, գիւղիս գիտակիցների յորդորանքներով, հասարակութիւնը գիւղին կից «Նափուղար» տափաստանում յատկացնելով երկու օրավարի չափ հողաբաժին՝ այդ տեղի վրա հիմք ձգեց եկ.-ծխ. դպրոցի շինութեան, որի պատերի վրա, բացի ժողովրդի ձրիաբար աշխատանքը ու քար-աւազ կրելը, հասարակութեան միջոցներից կանխիկ դրամով ծախսվել է աւելի քան 1000 ր.։ Ժողովուրդը, հակառակ իր բարի ցանկութեան, միջոց չը լինելու պատճառով, հնար չունի դպրոցի կիսաշէն շինութիւնը աւարտելու, որի համար պահանջվում է առնուազը 3000 ր.։ Իսկ մեծածախս պատերը ահա երրորդ տարին է Լօռուն յատուկ անձրևներից խախտվելով՝ սկսել են քայքայվել, քարերը թափվել։

Հոգևոր բարձր իշխանութիւնը, ի նկատի առնելով գիւղացիներիս անելանելի վիճակը, դպրոցի շինութեան ծածկի և այլ պէտքերի համար վանական Մարցայ կալուածքից ձրիաբար փայտեղէն ստանալու իրաւունքը շնորհեց. սակայն նախնական ծախսերի, այն է՝ ծառերը կտրելու և տեղն ու տեղը սղոցելու համար պահանջվելիք դրամը չը լինելու պատճառով, մինչև օրս հոգաբարձութիւնը չէ կարողացել օգտվել իրան շնորհված իրաւունքից։

Անցեալ կիրակի, Լօռու գործակալի հրաւիրանօք, ծխ. բազմամարդ ժողով էր, որտեղ 1910—11 թ. ուսումնարանի և 1911 թ. առաջին կիսամեակի եկեղեցու ելմուտքը ստուգելուց յետոյ, նախագահ հայր գործակալը ժողովականներին առաջարկեց. նախ՝ առաջիկայ 1911—12 թ. ուս. տարւայ համար ուսուցիչ և ուսուցչուհի հրաւիրելու և դպրոցի շինութիւն վարձելու ու այլ ընթացիկ ծախսերի միջոցները որոշելով նախահաշիւը կազմել և երկրորդ՝ կիսաշէն դպրոցի շինութեան աւարտման համար խորհրդակցելու և միջոցներ գտնելու համար առանձին շինարարական հոգատարներ ընտրել ու այդ նորընտիր հոգատար յանձնաժողովին լիազօրել գործելակերպի եղանակը։

Թէր և դէմ բանաձևերից յետոյ, ժողովը վճռեց առաջիկայ 1911—12 թ. ուս. տարւայ համար հրաւիրել ուսուցիչ և ուսուցչուհի, դպրոցի ծախքերը (մօտաւորապէս 800 րուբլի) հոգալու համար տալ հոգաբարձութեան ձեռքը 1912 թւի հասարակութեան խանութից ստացվելիք կապալադրամը, այս տարվայ աճուրդով վաճառվելիք հասարակական խոտատեղերից գոյանալիք դրամը, Վրաստանի և Իմերէթի թեմի փոխ-առաջնորդ Եփրեմ սրբազանի միջնորդութեամբ՝ սինօդից հոգաբարձութեան խնդրի համաձայն մեր դպրոցին յատկացված՝ գիւղի սահմանում գտնվող ս. Գէորգ ուխտատեղի արդիւնքը և Կ. Հ. Բ. Ընկ. յատկացրած 200 ր. նպաստը. իսկ մնացորդ բացը լրացնել աշակերտավճարներից և գիւղի եկեղեցու չնչին արդիւնքից։

Գալով երկրորդ հարցին, այն է՝ կիսաշէն դպրոցի շինութեան, ժողովը բարւոք համարեց ձրիաբար տրված փայտեղէնի իրաւունքը մէջ դնելով՝ դպրոցի շինութեան գործը աճուրդով տալ, սակայն մէջ տեղը կանխիկ դրամ չը լինելու պատճառով դպրոցի շինութեան հարցը մնաց առկախ, առանց դրական հետևանքի։

Այսպիսի պայմաններում՝ ցանկալի էր, որ կրթական գործի նախանձախնդիր հաստատութիւններ կամ բարեգործ անհատներ չը խնայեն իրանց առատ նուէրները Գիւլագարակ գիւղի դպրոցի շինութեան։ Այդ նուէրները կարելի էր յղել «Մշակի» խմբագրութեանը, մինչև շինարարական հոգատար մասնաժողով ընտրելն ու հոգևոր իշխանութեան կողմից հաստատվելը։

Հովիւ

ցայ, որ այստեղ պառկածը կին է։ Մի տեսակ աւելի յուզումն կար ամբողջ դամբարանում, սկսած ծաղիկներից մինչև ցանցաւոր վանդակը։

III

Ցանկարծ ինձ թւաց, որ այդ դամբարանի մօտ երկու ստուեր երևացին. ուշի ուշով դիտելով՝ երկար ծածկոցով փաթաթված երկու մարդկային պատկեր որոշեցի։ Նրանք խօսակցում էին, և լսելով նրանց՝ հասկացայ, որ մեռելներ են։

— Ես ուրախ եմ, որ վերջապէս տեսնվեցի քեզ հետ...,—ասաց տղամարդու ձայնը, որի մէջ հնչվում էր հետաքրքրութիւնը...

— Ես սիրում եմ խօսել նորեկների հետ։

— Ինչո՞ւ...,—հարցրեց երկրորդ ստուերը, որի ձայնից երևում էր, որ կին է։

— Նրանք միշտ ինձ հետաքրքրական բաներ են պատմում։ Իսկ հների հետ խօսելու ոչինչ չը կայ։ Լսում եմ միայն գանգատներ իրանց վիճակի մասին և հառաչներ անցած կեանքի համար. իսկ այդ ձանձրալի է։

— Դու ո՞րտեղ ես պառկում։

— Իմ շիրիմը այստեղից տասը քայլի վրա է ու իրանից ներկայացնում է խաչով յաւերժացած գրանիտեայ կոթող։

— Ա՜խ, դու այն բարեգործն ես, որ ինքդ քեզ յանձնել էիր աղքատներին և անբաղդներին ծառայելուն։

— Եթէ հաւատալու լինենք յիշատակագիրին, այո. բայց այդ գրուածքներին ո՞վ է հաւատում...

Խօսողը հանդարտ ծիծաղեց ու շարունակեց.

— Հա, հա։ Եթէ բոլոր յուշարձանների վրա ճշմարտութիւնը գրեն, այն ժամանակ յաճախողները սարսափով կը փախչէին գերեզմանատնից։ Եւ ոչ ոք ծաղիկներ չէր բերի այստեղ։

— Մի՞թէ։ Նշանակում է՝ այն ամէնը, ինչ գրված է քո արձանի վրա, ճշմարտութիւն չէ։

— Շատ պարզ է։

Քիչ ընդմիջումից յետոյ նա ասաց.

— Պատմիր այժմ, թէ ինչպէս մեռար դու։

Նա իսկոյն չը պատասխանեց։

— Օ՜, ես ունեմ ամբողջ մի ողբերգութիւն։ Ես ծովագնացի կին էի, բայց իմ ամուսինս չէի սիրում։

— Է՞հ, այդ դեռ ոչինչ։

— Սպասի՛ր։ Ես ունէի մի սիրահար, որը տիրել էր ինձ ամբողջ էութեամբ, և ես անամօթաբար խաբում էի իմ ամուսնուն ամբողջ հինգ տարի...

— Իսկ յետոյ։

— Ես նկատեցի, որ իմ սիրահարը սկսեց սառել դէպի ինձ, և շուտով իմացայ պատճառը. նա պատրաստվում էր ամուսնանալ ուրիշի հետ, որը մեծ հարստութիւն ունէր։ Ես այս ու այն կողմ էի ընկնում որպէս վիրաւոր գազան, բայց ոչինչ չը կարողացայ անել։

— Յետո՞յ։

— Նրա հարսանիքից երեք օր յետոյ հեռագիր ստացայ, որ ամուսինս, նաւով դէպի արտասահման գնալիս, խեղդվել է։

— Եւ դու...

— Սիրահարիս դաւաճանութիւնը տանել չէի կարող ես։ Եւ մի սարսափելի գիշեր, խանդի տառապանքների մէջ, թունաւորվեցի։

Լսվեց խորը հառաչանք։

— Ինձ շատ յուզալից թաղեցին։ Շատերը արտասվեցին։

Նա քիչ լռեց և բաւարարութեան ստացումն արտայայտող ձայնով ասաց.

— Ինձ սաստիկ դուր է գալիս իմ դամբարանը։ Ճիշդ չէ. նա այնպէս գեղեցիկ զարդարված է ծաղիկներով։ Եւ յետոյ այս վանդակը. ինչ հրապուրիչ է։

IV

Խօսակցութիւնը ընդհատվեց։ Այգի գըժգոյն ճառագայթները գունաւորեցին երկնքի մի կողմը, և գիշերային խաւարը սկսեց կամաց-կամաց անհետանալ։

Ես սկսեցի նայել առաջ և, վերջապէս, տեսայ ինչ-որ մի բան, որը ընդունեցի որպէս մարդկային կերպարանք՝ մի փոքրիկ մառախուղ, գոլորշիացումի նման վեր բարձրացող։

Ես սպասեցի մինչև առաւօտեանը և, անցնելով սպիտակ արձան և ցանցաւոր վանդակ ունեցող թարմ շիրմի մօտից, կարդացի նրա վրա, որ այստեղ թաղված է հեռուներում լողացող նաւի հրամանատարի կինը։

Յիշատակութիւնը ունէր յուզալից վերջաւորութիւն.

«... վերջ տուեց կեանքին նրա մահից 9 օր յետոյ. նրանից սիրել սովորեցէք, մարդիկ»...

Եւ սպիտակ կոթողը լպիրշօրէն նայում էր ինձ, հարևան շիրիմներին ու ծագող արևի առաջին շողերին։

Արշալոյս Տէր-Յովհաննեան

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԳՆԱՑՔԻ ՎՐԱ

Յուլիսի 7-ին, երեկ. ժամը $6^1/_2$-ին, Կարսի երկաթուղու Հաղբատ և Ախթալա կայարանների միջև կատարվեց զինված յարձակում երկաթուղային դրամատար Մարտինօվի վրա, որ № 429 ապրանքատար գնացքով փող էր տանում ծառայողների ռոճիկները տալու համար։

«Кав.» լրագրի ասելով, յարձակումը կատարվել է հետևեալ պարագաներում. № 429 գնացքը Հաղբատին մօտենալուց մի փոքր առաջ կայարանի գրասենեակն են ներս խուժում երեք հոգի մաուզէր ատրճանակներով զինված և, սպառնալով կայարանի կառավարիչ Ջիգվէլաշվիլիին, սկսում են կտրել հեռախօսի թելերը։ Կտրելու ժամանակ չարագործները նկատում են, որ Դեբէդաչայ գետի միւս ափով գնում է գաւառամասի պրիստաւը 4 պահակների հետ։

Չարագործներն սկսում են կրակել նրանց վրա համազարկերով. պրիստաւը և պահակները պատասխանում են։

Այդ պահին մօտենում է դանդաղօրէն № 429 գնացքը, որի այն վագօնի վրա, որտեղ դրամատարն էր գտնվում, չարագործները կրակ են բանում։ Հէնց առաջին համազարկից յետոյ գնացքը կանգնեցվում է և դրամատարը իր ուղեկից 4 պահակների հետ, համաձայն հրահանգի, վայրկենապէս պառկում են վագօնի առաջ և կրակում չարագործների վրա։ Չարագործները ապա նետում են 3 ռումբ վագօնի տակ, որոնք պայթում են սոսկալի ոյժով. թէև վագօնը չէ ջարդվում, սակայն յարձակվողները, օգտվելով ծխից, ներս են մտնում վագօնը։ Բարեբաղդաբար այդ ժամանակ պատահմամբ անցնում էր Ալլահվերդի գործարանի պրիստաւը պահակներով, որոնք և յետ են մղում չարագործների յարձակումը։

Հրացանաձգութիւնը տևեց մի ժամից աւելի։ Հաղբատ կայարանի բոլոր պատուհանները ջարդված են։ Դրամատար Մարտինօվը, որի վրա, ի դէպ է ասել, այս 8-րդ անգամն է զինված յարձակում գործվում, թեթև վիրաւորված է ոտքից. նոյնպէս թեթև վիրաւորվեց վագօնի կօնդուկտօրը, իսկ մեքենավարը և նրա օգնականը ծանր ջարդված են, որովհետև չարագործները նրանց վայր նետեցին շոգեմեքենայից։

Դրամարկղը ուղարկվեց Սանահին կայարանը։

Կարծիք կայ, որ չարագործների թիւը 10 պէտք է լինէր, որոնցից մի քանիսը թաքնվել էին թաւուտների մէջ։

Բոլոր նշաններից երևում էր, որ նրանց առաջնորդը շատ լաւ տեղեակ էր երկաթուղային կարգ ու կանոններին։

Լրացուցիչ տեղեկութիւնների համաձայն, ոչ ոք յարձակվողներից կալանաւորված չէ, քանի որ պրիստաւը չէ կարողացել անցնել գետը և ձերբակալել յարձակվողներին։

Մարտինօվի մօտ եղել է ընդամենը 8,006 ր. 24 կ., որոնցից միայն 4,647 ր. 97 կ. է զերծ մնացել. մնացած 3,358 ր. 27 կ. կամ վայր է ձգել նա ինքը, կամ յափշտակված է։

Հիմք կայ ենթադրելու, որ յարձակվողները մօտակայ Շնող կամ Հաղբատ գիւղի բնակիչներիցն են եղել։

Դէպքի տեղն է մեկնել անդրկովկասեան երկաթուղիների զինուորական մասի կառավարչի պաշտօնակատար գնդապետ Ինգէրը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Երկրագործութեան մինիստրի լիազօր Պ. Արխիպօվ ուղևորվեց Լօռու գաւառամասը՝ ծանօթանալու այնտեղի գիւղատնտեսական և հողաշինական ձեռնարկութիւնների հետ։

◆ Ամբողջ շաբաթ ամպամած եղանակներ անելուց և երբեմնապէս անձրևելուց յետոյ, երէկ երկինքը նորից պարզվեց և յուլիսեան արեգակը մտաւ իր ոյժի մէջ։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ վերջին շաբաթվայ անձրևները փոքր ինչ օգնութիւն հասցրին դաշտերի բուսականութեանը մեր լեռնային շրջանում։ Խոտը շատ տեղերում պակաս է դուրս եկել։ Հացահատիկները միջակ են։ Եթէ երաշտ չը լինի՝ կը ստացվի միջակ հունձ։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ յուլիսի 20-ից յետոյ պրօֆեսոր Մառը կը գնայ Անիից դէպի Գառնի՝ անելու հետազօտութիւններ քարեայ վիշապների վերաբերութեամբ՝ և օգոստոսի սկզբին կը վերադառնայ Անի։

◆ Մայիս ամսին Անդրկովկաս էր եկել միջատների ուսումնասիրութեան համար՝ Վարշավայի համալսարանի կենդանաբանական կաբինէտի վերահսկող Բարտենև։ Նա կատարեց Թիֆլիսի, Սղնախի և Լագօդեխի շրջաններում մի շարք դիտողութիւններ և վերադարձաւ իր պաշտօնատեղը։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Լօռու գաւառամասի գիւղացիների մի մասը սկսել է առանձին նշանակութիւն տալ ճակնդեղի գործածութեան թէ մարդկանց ուտելու և թէ մանաւանդ կաթնատու կովերին կերակրելու համար։ Այս տարի Վօրոնցօվկա գիւղը արել է այդ բոյսի ընդարձակ ցանքսեր։

◆ «С.-Петерб. Вѣд.»-ի № 144-ում նոյն լրագրի աշխատակից Մ. Ալլահվերդեանը մի զգացված յօդուած է նուիրել հանգուցեալ Ղազարոս Աղայեանի յիշատակին։

◆ Կառավարիչ սենատը, քննելով Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ալ. Խատիսեանի գանգատագիրը ընդդէմ նահանգական ատեանի 1908 թ. մայիսի 28-ի նիստի, ուր որոշվեց բեկել քաղաքի հողերը կարգաւորելու պլանների համար քաղ. դումայի կազմած պարտադիր կանօնները, գտաւ, որ Թիֆլիսի քաղ. դուման, կազմելով յիշեալ պարտադիր կանօնները, դուրս չեկաւ իրան վերապահված օրինական սահմաններից, հետևաբար նահանգական ատեանի որոշումը իբրև անկանօն՝ պէտք է վերացնել։

◆ Հեռագրական տեղեկութիւն ստացվեց, որ Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան անդամ իշխան Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկի առողջական դրութիւնը բաւական լաւացել է, և նա յուլիսի 14-ին մտադիր է վերադառնալ Թիֆլիս։ Քաղաքագլուխ Խատիսեանը ևս Թիֆլիսում կը լինի յուլիսի 14-ին, իսկ հետևեալ օրը արձակուրդով կը մեկնեն քաղ. վարչութեան միւս անդամները՝ իշխ. Ա. Մ. Արղութեանը և Գոգչայեանը։

◆ Մինչև այժմ հանգուցեալ քաղաքագլուխ իշխան Վ. Ն. Չէրքէզօվի մահարձանի համար ստացվել են 4 նախագծեր, որոնք և յանձնված են քաղ. վարչութեան տեխնիքական մասնաժողովին։

◆ Յուլիսի 12-ին Թիֆլիսի նահանգապետի նախագահութեամբ կը կայանայ նահանգական սանիտարական-գործադիր յանձնաժողովի նիստը խօլերայի դէմ միջոցներ ձեռք առնելու նպատակով։

◆ Քաղաքային սանիտարական-գործադիր մասնաժողովի բիւրօն խօլերայի առիթով նշանակեց կենտրօնական կայան բժիշկների և ֆէլդշէրների հերթապահութեան համար, այդ կայանը կը բացվի անմիջապէս, հէնց որ քաղաքում երևան հանվի խօլերայի առաջին դէպքը։

◆ Յուլիսի 8-ին, առ. ժ. $9^1/_2$-ին. Միքայէլեան հիւանդանոցը տարան մի կին՝ Պրասկօվեա Զայցևա անունով, որը քառորդ ժամից յետոյ մեռաւ։ Մեռածի կղկղանքի մէջ գտնվեցին խօլերայի վիբրիօններ։ Անմիջապէս տեղեկութիւն տրվեց սանիտարական-բժշկական տեսուչ Ստեփանեանին, որն իսկոյն ախտահան բժ. Խարազեանի հետ շտապեց այն բնակարանը, որտեղից բերված էր կինը։ Մեռած կնոջ դիակը ենթարկվեց անդամահատութեան՝ պարզելու իսկական խօլերայի գոյութիւնը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային տնտեսական մասնաժողովի նախագահ Բ. Ս. Բաբեանը տեղեկութիւններ է ժողովում այն մասին, թէ ո՛ր աստիճան հիմնաւոր են տեղական հացթուխների բողոքները ալիւրի թանգանալու մասին։

◆ Սուխումում բացված ժամ. գիւղատնտեսական դասընթացքները ժողովրդական դպրոցների դասատուների համար, որոնք սկսված էին յունիսի 20-ին։ աւարտեցին յուլիսի 6-ին։

◆ Սղնախի գաւառի երկու գիւղերում եղջերաւոր անասունների մէջ երևացել է ժանտախտ։

◆ Քութայիսում։ երկու համար հրատարակվելուց յետոյ, դադարեց վրացերէն լոյս տեսնող «Կօօպերացիա» շաբաթաթերթը։ Խմբագիրը յուսահատ հեռացել է քաղաքից։

◆ Քութայիսի նահանգում հացի բերքն այս տարի վատ է։

◆ Բագւում նախագծվում է բանալ Թոքախտի դէմ Մաքառող Կովկասեան Ընկերութեան բաժանմունք։

◆ Բագւում յուլիսի 7-ին խօլերայի կասկածելի նշաններով հիւանդացան Դարիա Բաշմակօվան և Գանի Հուսէյնօվը։ Կատարվում է քննութիւն։ Հիւանդ. արտիստ Կամանդի մօտ իսկական խօլերա երևան չը հանվեց։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍԻՆՕԴԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

◆ Մայիս 6, № 1557. Առաջադրութիւն Վրաստանի հայոց կօնսիստօրիայի նախագահող Եփրեմ եպիսկոպոսի անունով, որով Յովհաննէս Տէր-Միրաքեանը հաստատվեց Վրաստանի վիճակի հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցների թեմական տեսուչ։

◆ Մայիս 25, № 1587. Օրհնութեան և գոհունակութեան թուղթ Բագւի «Արամազդ» նաւթարդիւնաբերող ընկերութեան անդամների անունով՝ Երևանի հայոց փոխթեմակալի միջնորդութեան համաձայն, Զանգեզուրի շրջանի 14 գիւղերի եկեղեց. ծխական դպրոցներին տարեկան 5540 ր. նպաստ տալու, զանազան լրագիրներ ուղարկելու և դասական պիտոյքներ մատակարարելու համար։

◆ Մայիս 27, № 1592. Թոյլ տրվեց Մայր Աթոռի հոգևոր ճեմարանի վարչութեան վերստին տպագրել ճեմարանի դպրոցական բաժնի ծրագիրը։

◆ Մայիս 28, № 1598. Առաջադրութիւն երդ.-հաւատարմատար Յովհաննէս Սպենդիարեանի անունով, որով նշանակվեց աջակից երդ.-հաւատարմատար Սամսոն Յարութիւնեանի՝ պաշտպանելու միասին հանգուցեալ Աւետիք Ղուկասեանի կտակի գործը։

◆ Մայիս 27, № 1599. Յանձնարարվեց երդ.-հաւատարմատար Սամսոն Յարութիւնեանին լիազօրութիւն տալ Յ. Սպենդիարեանին վերոյիշեալ գործի պաշտպանութեան համար։

◆ Մայիս 30, № 1605. Հրահանգութիւն տրվեց Վրաստանի հայոց կոնսիստորիայի նախագահող Եփրեմ եպիսկոպոսին, թէ քահանաները չեն կարող ընտրվել ժողովրդի կողմից պատուիրակ կաթողիկոսական պատգամաւորի ընտրութեան համար։

◆ Մայիսի 20-ին, № 330. Սինոդը լսեց Կովկասի Փոխարքայի 1911 թւի մարտի 13-ի № 5486 շրջաբերական գրութիւնը ննջեցեալների եկեղեցիների գաւթում թաղելու կարգի մասին՝ և որոշեց. ուղարկելով թեմակալ առաջնորդներին Կովկասի Փոխարքայի այս տարվայ մարտի 13-ի № 5486 շրջաբերականի պատճէնը առաջադրել նրանց, որ առաջվայ նման եկեղեցիների գաւթում ննջեցեալ թաղելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կամ Նրա տեղակալի հաճութիւնն առնելուց յետոյ ստանան այսուհետև ոչ թէ Փոխարքայի, այլ տեղական նահանգապետի համաձայնութիւնը։

◆ Մայիսի 23-ին, № 348. Սինոդը լսեց ներքին գործերի մինիստրի այս տարվայ ապրիլի 30-ի, № 3992 առաջադրութիւնը կաթողիկոսական ընտրութեան համար պատգամաւորներ ընտրելու ձևի մասին։ Որոշեց. շրջաբերական հրամանով առաջադրել Ռուսաստանի հայոց բոլոր թեմակալ առաջնորդներին, որ կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար ընտրվելիք պատգամաւորների ընտրութիւնը կատարելիս անխախտ պահպանվեն Կովկասի Փոխարքայի 1865 թ. դեկտեմբերի 29-ին հաստատած կանոնների 1—3 յօդուածները։

(«Արարատ»)

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Յուլիսի 7-ին կայացաւ Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհրդի նիստը, ուր քննութեան առնվեց առանձին մասնաժողովի մշակած նախագիծը՝ գիւղատնտեսական կայան հիմնելու Քվեմօ-Ճալա գիւղում (Գօրու գաւառ)։ Պարզվեց, որ այդ գործը կը պահանջէ տարեկան 4000 ր. ծախս, որպիսի գումարը պիտի մտցվի առաջիկայ 1912 թ. նախահաշւի մէջ։ Ի նկատի առնելով, որ Ընկերութեան առաջիկայ տարվայ նախահաշւի կազմումը կախված կը լինի նրանից, թէ Թիֆլիսի ազնուականութեան բանկի հողային յանձնախումբը ո՛րչափով կը նպաստէ Ընկերութեանը, խորհուրդը որոշեց վերոյիշեալ հարցի վերջնական վճիռը յետաձգել՝ մինչև որ կը պարզվի հողային յանձնախմբի նպաստի չափը՝ յար և նման օժանդակ հաստատութիւններին նպաստելու համար։ Միևնոյն նիստում խորհուրդը յանձնարարեց իր նախագահ իշխան Դ. Զօլօղաշվիլին և իր անդամներ իշխան Ս. Վախվախաշվիլին, Վ. Րցխիլաձէին, Ս. Խունդաձէին և Ընկ. քարտուղար Է. Կարբելաշվիլին յուլիսի 9-ին մեկնել Գօրու գաւառի Ավլեվի գիւղը, իշխան Կ. Ամիրէջիբիի կալուածքը, դիտելու գիւղատնտեսական դպրոցը և ցուցափորձնական հաստատութիւնները։

◆ Նոր-Սենակիի (Քութայիսի նահանգ) լիազօրները Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան տեղական ճիւղին են ներկայացրել մի յայտարարութիւն, որով խնդրում են Հին-Սենակիի ազնուականութեան դպրոցը տեղափոխել Նոր-Սենակի, խոստանալով նպաստ տարեկան 30,000 ր. և երկու օրավար հող։ Խնդրագիրը հիմնաւոր համարվելով, առայժմ դադարեցվեց Հին-Սենակիի դպրոցի շէնքի կառուցումը, մինչև որ այս առիթով կը ստացվի երկրի բարձր իշխանութեան հաճութիւնը։

◆ Վրաց Դրամատիկ Ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը տեղի կունենայ երկուշաբթի, յուլիսի 11-ին, Վրաց Թատրոնի շէնութեան մէջ։ Քննութեան կառնվի իշխան Պ. Թումանիշվիլիի զեկուցումը բեմի և թատրոնի վերակազմութեան հարցի մասին։ Ապա տեղի կունենան նոր անդամների ընդունելութեան և վարչութեան մի քանի անդամների փոխարէն նոր ընտրութիւններ։

◆ Օդեսսայի համալսարանի վերջին կուրսերի ուսանող Պավլէ Դադվաձէին Օդեսսայի քաղաքապետ գեներալ Տօլմաչեվը թոյլ է տուել շարունակել ուսումը։ Պ. Դադվաձէն, ուսանողական վերջին խլրտումների ժամանակ, ի շարս այլոց, նախ բանտարկվեց և ապա արտաքսվեց Օդեսսայից։ Նա վրաց երիտասարդ գրողներիցն է և աշխատակցում է վրաց պարբերական հրատարակութիւններին։

◆ Հիւսիսային-Կովկասի Ալագիր գիւղում ապրող վրացիները ձեռնարկելով վրացական դպրոցի կառուցման՝ նիւթականի պակասութեան պատճառով գործը կիսատ են թողել։ Այժմ նրանք մտադիր են դիմել վրացի հասարակութեանը՝ դպրոցը կառուցանելու համար։

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

◆ Աստրախանում վաղուց ի վեր գոյութիւն ունի և ծաղկում է մահմեդական կրթական-բարեգործական «Շուրայի-Իսլամ» ընկերութիւնը, որը պահում է իր նոր-մեթօդեան «Նիմինուէի-Թարաքքը» կոչված դպրոցը, երկսեռ մանուկների համար։ Այս տարի, տարեկան սովորական դպրոցական հանդէսին ներկայ գտնվեցին բազմաթիւ մահմեդական կանայք, որոնք նուիրաբերութիւններ արին դպրոցի օգտին։ Մահմեդական տիկինների շրջանում միտք յղացաւ հանգանակութիւն բանալ Աստրախանում գոյութիւն ունեցող մահմեդական կանանց գր.-ընթերցարանի օգտին։ «Իդիլ» թերթի ասելով, այժմ հանգանակված է բաւականաչափ մի գումար, որով գր.-ընթերցարանի գոյութիւնը առայժմ ապահովված է։

◆ Ղրիմում, Խան-Քերմանեան Բարեգ. Ընկ. անդամների վերջին ժողովում Մուհամմէդ-Բասի Դաւիդօվը Ընկերութեանն է յանձնել 500 րուբլու 5%-անոց արժեթղթեր պահպանելու Զուման գիւղում իր հիմնած և իր միջոցներով պահվող նոր-մեթօդեան դպրոցը և յայտնել է, որ մինչ իր մահը կը կառավարէ դպրոցը, որից յետոյ դպրոցն անցնում է համայնքին։ Ընկ. անդամներից Նամազուլլահ Հաջի-Դույմակաեվը Ընկերութեանն է նուիրել քաղաքի կենտրոնում ունեցած իր հողաբաժինը։ Ժողովը որոշում է շնորհակալութիւն յայտնել երկու նուիրատուներին և մաղթանք կատարել նրանց կենաց համար, որից յետոյ Դաւիդօվը նուիրում է Ընկ. օգտին 50 ր., իսկ Դույմակաեվը, բացի վերոյիշեալ հողաբաժնից, նուիրում է նաև 5 դեսեատին հողաբաժին կամ նրա արժէքը, ընտրութիւնը թողնելով Ընկերութեանը։

◆ Բախչիսարայի մահմեդականների վակուֆային յանձնախումբը դիմել էր ներքին գործերի մինիստրութեանը, խնդրելով 1700 ր. բաց թողնել վակուֆային միջոցներից 3 գիւղում մզկիթներ կառուցելու համար։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը բաւարարութիւն է տուել խնդրատուներին։

◆ Օսմ. պարլամենտի նախագահ Ահմէդ Րիզա-բէյի նախաձեռնութեամբ Կ. Պօլսում բացվում է մահմեդական կանանց բարձրագոյն դպրոց։

◆ Կազանի քաղաքագլուխը միջնորդել է ժողովրդ. լուսաւորութեան մինիստրի առաջ, որպէսզի նպաստ տրվի պետական գանձարանից, ընդհանուր ուսում մտցնելու Կազանի մահմեդականների մէջ։

◆ Կովկասցի մահմեդական ուսանողների Կիեվի համերկրացիութիւնը կազմակերպել է հրատարակչական ընկերութիւն, որը նպատակ ունի հրատարակել և տարածել թիւրք-թաթարական ինքնուրոյն և թարգմանական գրականութիւն կովկասեան մահմեդական գիւղացիութեան մէջ։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան համար միանգամայն անսպասելի էր էկս-շահ Մահմէդ-Ալիի յայտնագործվելը Պարսկաստանում։

◆ Անգլիական պարլամենտի կուլուարներում զարմանում են, որ ռուսաց իշխանութիւնները չը նկատեցին նախկին շահի գաղտնի Ռուսաստան գալը և ռուսական շոգենաւի միջից նրա ափ իջնելը թիւրքմէնների պաշտպանութեան ներքոյ։

◆ Րէյտէրի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ շահը Բագու է մեկնել ռուսական շոգենաւով։

◆ «Times»-ը հաղորդում է, որ Ռուսաստանը վերջերս տեղեկացրեց պարսից կառավարութեան, թէ համախոհ Տուշատ-Դօվլէն Բագուի վրայով Պարսկաստան է մտել հրացաններ և փամփուշտներ տանելով հետը։

◆ Ըստ երևոյթին ամբողջ Քիւրդստանը գրաւած Սալար-ուդ-Դօվլէն գործում է նախկին շահի հրահանգներով։

◆ Սալար-ուդ-Դօվլէն, գրաւելով բովանդակ Քիւրդստանը, յատուկ թռուցիկներով յայտարարում է, թէ ինքը թշնամի չէ սահմանադրութեան։

◆ Կ. Պօլսում յունաց պատրիարքը և բուլղարական էկզարխը վերստին բողոքեցին Մակեդոնիայում կատարվող գազանութիւնների դէմ։

◆ Հոկտեմբերին թիւրքաց գահաժառանգը այցելելու է գերմանական զօրքերի վարժութիւններին։

◆ Չը նայած այն հանգամանքին, որ մեծ պետութիւնները յորդորում են Չեռնոգօրիային խուսափել Թիւրքիայի հետ զինված ընդհարում ունենալուց, այնուամենայնիւ Չեռնոգօրիան գաղտնի պատերազմական պատրաստութիւնների մէջ է։ Մինիստրների խորհուրդը շարունակ խորհրդակցութիւններ է գումարում Նիկօլայ թագաւորի նախագահութեամբ։

◆ Մարշալ Աբդուլլահը նշանակվեց Թիւրքաց զօրքերի հրամանատար Հիւսիսային Ալբանիայում, հիւանդ Տուրղութ-փաշայի փոխարէն։

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ մի քանի հայ-կոնտրաբանդիստներ սահմանն անցան Կարսից։ Մի կիլօմետր հեռաւորութեան վրա, նրանք ենթարկվեցին թիւրք պահակների գնդակներին։ Ոմն Բաղդասար սպանված է։ Նշանակված է քննութիւն։

◆ Ադրիանուպոլսում երեան հանվեց դաւադրութիւն երիտասարդ-թիւրքերի դէմ։ Գտնվեցին շատ գաղտնի գրուածքներ։

◆ Պարլամենտի նախագահ Ահմէդ Րիզա-բէյի նախագահութեամբ Կ. Պօլսում բացվեց կանանց բարձր կրթական հաստատութիւն,

◆ Եպիրոսի Չրեքում, որի հարաւային մասը այժմ բռնված է ընդհանուր ապստամբութեամբ, հակում են իտալական և աւստրիական մարտանաւեր։

◆ Չը նայած ֆրանս.-գերմանական բանակցութիւնների շարունակութեան, Գերմանիան շտապով ամրացնում է Ահադիրը։

◆ Անգլիական և ֆրանսիական մամուլը չափազանց անհանգիստ է, որ ֆրանս-գերմանական բանակցութիւնները Մարոկկոյի վերաբերութեամբ գաղտնի են պահվում։ Մամուլի մի մասը պահանջում է հրատարակել բանակցութիւնների հետևանքները պարբերաբար։

◆ Ըստ երևոյթին, սպասելով ֆրանս գերմանական բանակցութիւնների վախճանին, գեներալ Մուանիէն բոլոր պատերազմական գործողութիւնները Մարոկկոյում դադարեցրեց։

◆ Օգոստոսին Պոտսդամ է գնալու անգլիական թագաւորական զոյգը Ուէլսի պրինցի հետ միասին, ներկայ լինելու Վիլհելմ կայսրի հետ ծովային վարժութիւններին։

◆ Բրէսլաւում յօգուտ ընտրողական բարենորոգման կայացաւ յախուռն ցոյց։ Ցուցարարները ընդհարվեցին ոստիկանների հետ։

◆ Իտալիայում հանքային բանուորների գործադուլը ընդունեց լայն ծաւալ։ Ոստիկանութեան հետ ամեն օր տեղի են ունենում արիւնահեղ ընդհարումներ։

◆ Պետերբուրգում Պետական Դումայի նոր ընտրութիւնները նշանակված են հոկտեմբերի 7-ին։

◆ Լուրերին նայած, «Р. М.»-ի ասելով, Մօսկվայի համալսարանի բէժիզեան երևան է հանել այնպիսի փաստեր, որոնք հնարաւորութիւն են տալիս սպասելու, որ նախկին ռեկտոր Մանուիլօվը պատասխանատուութեան կենթարկվի։

◆ Պետերբուրգի Դրականական Ընկերութիւնը, որ նորերս փակվեց իշխանութեան կարգադրութեամբ, դիմել է մինիստրութեանը խնդրելով թոյլ տալ Ընկերութեանը՝ շարունակել իր նախկին գործունէութիւնը։

◆ Կովկասեան հանքային ջրերում բժշկվող միտրոպօլիտ Անտօնիի դրութիւնը վատթարացաւ։ Նրա լեզուն այլևս չէ գործում։ Հիւանդի մօտ ոչ ոքի չեն թողնում։

◆ Կիեվում ծագեց ինտենդանտական նոր «Պանամա»։

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

8 յուլիսի

ՕԴԵՍՍԱ։ Գիշերվայ ժամը 3-ին իշխանուհի Սան-Դօնատօյի ամարանոցում հրդեհի ժամանակ փլված առաստաղի տակ մնացին հրդեհաշէջների պետը, 6 հրդեհաշէջներ և իշխանուհու կառապանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վերադարձաւ պետական կօնտրօլ Խարիտօնովը։

Գրաւվեցին «Гроза»-ի յուլիսի 8-ի համարը և «Дневникъ Петербургскій»-ի յուլիսի 7-ի համարը։ Խմբագիրները ենթարկվում են պատասխանատուութեան։

ՍԵՄԻՊԱԼԱՏԻՆՍԿ։ Եկան մի խումբ ինժեներներ, որպէսզի ձեռնարկեն Սեմիպալատինսկ-Վարնաուլ երկաթուղու նախնական հետախուզական աշխատանքներին։

ԲԱԳՈՒ։ Քաղ. վարչութեան դռնապանի բնակարանում գտնվեց կեղծ դրամների արհեստանոց։

ՄՕՍԿՎԱ։ Անյայտացաւ Բօլխօվի 138-րդ գնդի զինուոր Շէնեավսկին, յափշտակելով արքունի 10,000 րուբլի։

ՊՈՐՏՍՄՈՒԹ։ Նաւերի վարժութիւնների ժամանակ պայթում առաջացաւ, որից երկու մարդ սպանվեցին, չորս հոգի վիրաւորվեցին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ
ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

Պահանջեցէք ամենուրեք!

ԲՈՒԺԻՉ Ա.Ն.Ա.Մ.

„ՆԱՐԶԱՆ“ | „ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ № 20.“

ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԵԱՆ (աղի-ալկալեան) №№ 4, 4 նոր, 6, 17, 18, 18 բիւվ. 2, 19. ԲԱՑԱՌԻԿ ԵԱՆ (անփոխարինելի լուծողական)։ ՍՄԻՐՆՕՎԵԱՆ-ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ (պարունակում է մինդեղ)։ ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԵԱՆ ԼԻՄՈՆԱԴՆԵՐ (վերացնում է տապը)։ ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԵԱՆ ԱՂ (փոխարինում է № 17 ջրին)։

ՋՐԵՐԻ ԵՒ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԻՆ—ТИФЛИСЪ, Гановская №№ 8 и 10
Գլխաւոր պահեստը Վարչութեան կից՝ Պեատիգօրսկում։ Պրէյս-կուրանտները ձրի։ Դիմել՝ Пятигорскъ, Управленіе водъ.

(Կ.) 401. 19—12

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Գ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—68

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(Կ. Հ.) 416. 100—21

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւնների.
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւօտեան ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը:
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը:
Կուկիա, Սեմեօնօվսկայա փողոց, № 16.
Տելեֆօն № 40.
(Ե.ու.Կ.) 220. 100—47

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
Ներքին եւ երեխաների հիւանդութիւններ
Գօլօվինսկի, 18, տ. Դօբրժանսկիի, Արք. թատրոնի հանդէպ, տելէֆօն № 901.
Հիւանդ. ընդունելութիւնը) 10—12 ժ. առ.) 6—7 ժ. երեկ.
(Ե.Հ.Կ.) 580. 100—19

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.
ОСТЕРЕГАТЬСЯ ПОДДѢЛОКЪ!
ПРОВИЗОРА
Г. Ф. ЮРГЕНСЪ
БОРНО-ТИМОЛОВОЕ МЫЛО
ОТЪ ПОТА, ЗАГАРА, ВЕСНУШЕКЪ, УГРЕЙ, ПРЫЩЕЙ И ЖЕЛТЫХЪ ПЯТЕНЪ.
БЛАГОВОННОЕ ТУАЛЕТНОЕ МЫЛО ВЫСШАГО ДОСТОИНСТВА
ПРОДАЕТСЯ ВЕЗДѢ
1 кус. 50 к. ½ кус. 30 к.
Главный складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва.
(М. 5195) 57. 24—10

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց: Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին: Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.:
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայայտնի բերացքը:
ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով: Ճանապարհածախսը պօստային սակագնով:
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում:
(Կ.) (П. 12474) 0—22

ԽՈՇՈՐ ՍԻՒՐՊՐԻԶ
Կեանքի մէջ մէկ անգամ!!!
600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ միայն 3 ր. 90 կ.
1. Շքեղ ժամաց.-անկէր՝ ուղիղ ընթացքով, 6 տ. երաշխաւորութեամբ:
2. Կանացի գեղեցիկ մառանի ամերիկ. ադամանդով:
3. Կանացի հրաշագեղ մանեակ բազմաթիւ մարգարիտներով և պատենտային փականով:
4. Կանացի շքեղ եւ էլեգանտ ապարանջան ամերիկ. «Դուբլէ» ոսկուց:
5. Դրպանի շքեղ ճէմաւէր՝ 4 առարկայ:
6. Մի շքեղ օղ՝ ամերիկ. ադամանդ. և պատ. փականով:
7. Էլեգանտ եւ շքեղ կաշուէ պօրտմօնէ:
8. Ալբոմ՝ 50 հետաքրք. նկարներով:
9. Դ-ր ԿՕԽԻ ծխափող-ապարատ անվնաս ծխելու համար:
10. Մեխանիկ. ծալվող մկրատ՝ չքեղ փուտլարի մէջ:
11. Նոյնպէս եւ 500-ից աւելի հետաքրք. եւ օգտակար առարկաներ:
Բոլոր 600 առարկաների համար, հաշւելով և ժամացոյցը, առնում ենք միայն 3 ր. 90 կ. (ժամացոյցն առանձին արժէ նոյն գինը):
Վերադիր վճ. ուղարկելուց մէկից մինչև 3 գարնիտուրի համար հաշւվում է 55 կ., Սիբիր՝ 95 կ.:
Հասցէն՝ О-ву «МЕРКУРІЙ», Лодзь. Ю. 46.
Չը հաւանածները յետ ենք ընդունում ու փողը վերադարձնում:
(В. 49015) 680. 8—5

Հայոց Մարիամեան դպրոցը և ռուսաց Մարիինսկի պրօգիմնազիան աւարտած, 5 տարվայ փորձառութեամբ
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ
պաշտօն է որոնում հայոց ծխական դպրոցներում։ Ցանկալի է նաև ձեռագործի դասեր, որի համար ունի նոյնպէս առանձին աւարտման վկայական։ Գերադասելի է Հիւսիսային Կովկասի քաղաքները։ Հասցէն. Въ г. Шушу. Доктору Аршаку Мнацаканянцу (домъ Ананіева), передать Н. А. А.
(օ. մ.) 706. 4—3

Утвержденные Министерств. Торговли и Промышленности
ТОРГОВАЯ ШКОЛА
СЪ ПРАВАМИ ПРАВИТЕЛЬСТВЕН. СРЕДНИХЪ УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЙ
И
БУХГАЛТЕРСКІЕ КУРСЫ
ДЛЯ ЛИЦЪ ОБОЕГО ПОЛА
А. И. ТЕРЪ-КАСПАРОВА
Баку, уголъ Красноводской и Меркурьевской. Телефонъ № 10—56.
ШКОЛА и КУРСЫ даютъ полную теоретическую и практическую подготовку въ бухгалтерской и прочей дѣятельности въ торгово-промышлен. и иныхъ учрежденіяхъ.
Полный курсъ въ школѣ три года, на курсахъ 6—8 мѣсяцевъ.
Пріемъ въ младшій приготовительный и первый классъ ШКОЛЫ съ 20 Августа, НА КУРСЫ съ 1 Сентября ежедневно.
Представившіе свидѣтельства объ окончаніи 2-хъ классн. сельск. училищъ, 4-хъ классовъ городскихъ училищъ и перваго класса среднихъ учебныхъ заведеній принимаются въ первый классъ ШКОЛЫ безъ экзамена.
Пробныя свѣдѣнія о ШКОЛѢ и КУРСАХЪ выдаются и высылаются безплатно.
(Հ. Կ.) 709. 20—1

Ց Ա Ն Ո Ւ Կ
ՓՈԱՖՐԶԱԿԱՆ-ԳՐԱՒԻՐԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ
Վ. ՄԱՐԳՕՇԵԱՆԻ
[illegible]
(Կ.) 282. 24—14

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.